

EVOLUȚIA POLITICILOR EDUCAȚIONALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ ȘI CONSECINȚELE LOR DIN PERSPECTIVA LIBERTĂȚII ȘI A DREPTURILOR OMULUI

C.Ș. I dr. Veronica TURCUȘ

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Romania

vturcus@yahoo.it

ABSTRACT: The Evolution of Educational Policies in Communist Romania and their Consequences from the Perspective of Freedom and Human Rights.

The establishment and consolidation of the „people’s democracy” regime determined, after 1948, the radical change of the educational paradigm in a Romania that gravitated to Moscow’s sphere of influence. The imposition at the level of education of the Soviet pattern, foreign to the traditions of Romanian education (previously structured, for decades, according to broadly European models), induced deep damage to educational customs, deep interference in university autonomy or violation of freedom of conscience and human rights (in the conditions of the limitation, and in some cases of the suppression of religious education, the purges of the teaching staff and the numerous convictions, to which were submitted both teachers and students who had no other fault than that they were opposed to forced ideologization or that they came from families with „unhealthy” origins). To these was added the obvious introduction of multiple discriminations (short-circuiting the natural path of secondary education for proletarian elements, with „healthy” origin; the establishment of a system of schools and special courses with a shorter duration than that provided for in the education law entered into force in 1948, in order to obtain a coherent base of elements relatively prepared but favorable to the new regime; the changes of the posts in the educational system at the pleasure of the regime, the mass layoffs in order to discretionary re-employ only the elements selected by the new regime, while the others were reserved a unadapted workplace and inferior to the training received; the favoring, in the higher education admission competitions, of the scholarship holders of the popular councils and of the enterprises, who benefited from 80% of the

available places, for the rest of the candidates, only 20% of the places planned for admission being allocated), so that not only the right to freedom of thought, conscience and religion or the right to freedom of opinion and expression were repeatedly violated, but also the right to equal protection against any discrimination, the right to free choice of work or the right not to be detained or arbitrarily arrested. The present study follows the evolution of educational policies in direct connection with the main norms that regulated the development of education in communism (the laws of 1948, 1968 and 1978), scoring for each moment the level of political interference and the degree of violation of democratic principles.

Keywords: *Educational policies, sovietization, Communist Romania, Ceaușescu's dictatorial regime.*

Noul context politic de după 1989, care a favorizat afirmarea libertății individuale și a drepturilor omului în România, a schimbat totodată paradigma educațională a anilor regimului comunist. Dacă odată cu momentul 1948, în contextul instaurării și a consolidării regimului de „democrație populară”, întregul sistem educațional din România a suferit ingerința nemiloasă a politicului, soldată cu o ideologizare forțată, în conformitate cu tiparul moscovit, străină tradițiilor învățământului românesc (structurat anterior, vreme de decenii, după modele de largă respirație europeană), în postcomunism s-a încercat remedierea neajunsurilor cauzate de peste patru decenii de regim ideocratic de stânga. La nivelul politicilor educaționale, anii tranziției s-au remarcat în primul rând prin inițiativa repunerii la locul cuvenit a umanoarelor, marginalizate în contextul promovării, în anii comunismului, a unui sistem de învățământ bazat pe domnia absolută a științelor exacte și pe o tehnicizare excesivă, disciplinele umaniste purtând balastul ideologicului, fiind golite de conținut mai ales în anii exceselor regimului – în „obsedantul deceniu” sau în perioada dictaturii personale ceaușiste –, iar unele (precum psihologia sau sociologia), chiar eliminate din programele de studiu în ultimele decenii ale regimului ideocratic.

Așa cum este cunoscut, cele trei legi ale învățământului care au marcat evoluția sistemului educațional românesc în anii comunismului (normative datând din 1948, 1968, respectiv 1978) au modificat sensibil structura învățământului, oglinzind, fiecare dintre ele, evoluțiile politice ale momentului.

Reforma învățământului din august 1948 punea accent tocmai pe caracterul „public” și etatizat al învățământului din România, în antiteză cu cel particular, care era acum lichidat, fiind asimilat celui de stat (art. XXXV)¹. Același tratament era aplicat învățământului confesional, măsura reprezentând o atingere gravă a libertății de gândire, de conștiință și de religie, unul dintre drepturile fundamentale ale omului, încălcându-se astfel de către noul regim comunist libertatea persoanei de a-și manifesta în mod public religia sau convingerea, prin învățatură sau practici religioase. Mai mult, ulterior baza materială a învățământului confesional a fost naționalizată².

Obiectivul principal al învățământului – afirmat acum ca exclusiv laic (art. I) și regândit de noul regim pe baza unității de structură, în raport cu soluția dezvoltării particulare a diferitelor compartimente, oglindită și de legislația interbelică și din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, și care atingea în precedență, defalcat, anumite segmente ale sale – îl reprezenta lichidarea „neștiinței de carte” (art. II). Eliminarea analfabetismului urma să se realizeze atât prin accentul pus pe primele patru clase, obligatorii, ale învățământului elementar de 7 ani, care era gratuit (art. VI), cât și pe organizarea unor cursuri de alfabetizare cu o durată de 1-2 ani și cu lărgirea bazei sociale, întrucât se adresa populației active neștiutoare de carte, de la 14 la 55 de ani (art. XXV). Cu toate acestea, dacă la nivelul alfabetizării progresele au fost evidente – deja în anul școlar 1948/49 reușindu-se încadrarea în învățământul primar a unui procent de 92,1% din numărul copiilor de vârstă școlară, problema cuprinderii efective a tuturor copiilor între 7 și 11 ani în sistemul de învățământ reprezentând o problemă cu care s-au confruntat și regimurile anterioare³ –, iar campania de lichidare a

1 Decretul nr. 175/2 august 1948 pentru reforma învățământului, „Monitorul Oficial”, a. CXVI, partea I, nr. 177, 3 august 1948, pp. 6321-6324.

2 Sunt desființate acum 1553 de școli particulare și confesionale, cu confiscarea imobilelor aferente și a inventarului acestora. Vezi Decretul nr. 176/2 august 1948 pentru trecerea în proprietatea Statului a Bunurilor bisericilor congregațiilor, comunităților sau particularilor, ce au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ general, tehnic sau profesional, „Monitorul Oficial”, nr. 177, 3 august 1948, pp. 4324-6325-6355, cu rectificarea din nr. 204, 3 septembrie 1948; Dinu C. Giurescu, *Învățământul 1948-1989 în Istoria Românilor*. Vol. X. *România în anii 1948-1989*, coord. acad. Dinu C. Giurescu, București, Ed. Enciclopedică, 2013, p. 582.

3 Dan Constantin Rădulescu, *Învățământul românesc 1948-1989 – între derivă și recuperare instituțional-funcțională*, „Calitatea vieții”, XVII, 2006, nr. 3-4, p. 309.

analfabetismului la nivelul populației active a fost considerată încheiată în 1956, reforma învățământului din 1948, pe lângă instrumentarea sistemului de învățământ în vederea consolidării regimului de democrație populară, a avut grave limite în ceea ce privește pregătirea mai amplă a populației școlare.

Astfel, dacă Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal din 27 mai 1939, realizată pe baza Constituției din 1938, prevedea obligativitatea unei educații de 9 ani (cursurile elementare care cuprindeau, de la 5 la 7 ani, grădinița, iar de la 7 la 14 ani, cei 7 ani de învățământ primar – subdivizați în ciclul elementar de 4 ani și cel superior de 3 ani –, învățământul primar fiind obligatoriu și gratuit, în conformitate cu art. 103 și 105)⁴, reforma învățământului din 1948, care structura învățământul pe patru trepte (preșcolar, elementar, mediu și superior) stipula gratuitatea și obligativitatea doar pentru primele patru clase elementare și numai accesul gratuit la ciclul supraprimar de 3 ani, care nu mai constituia un *must* educațional. În plus, întreg învățământul preșcolar (de la 3 la 7 ani) era facultativ, fiind eliminați cei doi ani obligatorii de instruire elementară. Limba rusă, în schimb, devenea materie obligatorie de învățământ din clasa a IV-a elementară, astfel încât orice absolvent al celor patru clase obligatorii devenea automat cunoscător al unor noțiuni de limba rusă (art. VI). Pentru pregătirea unui număr atât de mare de specialiști fusese deja înființat, la 7 iunie 1948, Institutul Pedagogic „Maxim Gorki”, instituție de învățământ superior cu o durată a instruirii de trei ani. Treptat perioada a fost prelungită la 4 și, pentru unele specializări, chiar la 5 ani, însă pentru moment personalul din domeniu fiind insuficient, au fost chemați să predea aici profesori din U.R.S.S., în mod special din R.S.S. Ucrainenă⁵. Concepția

4 Institutul de Științe ale Educației, *Antologia Legilor învățământului din România*, București, 2004, pp. 278, 287.

5 Dezvoltarea în ani a Institutului a făcut ca, în anul 1962, acesta să fie structurat pe șapte catedre, la care predau 55 de cadre didactice, însă numărul de studenți înscriși nu a fost pe măsura predicției (în 1952 studioșii înscriși erau doar 100, în raport cu 240 cât prevăzuse planul inițial de admitere, așa că a fost organizat un curs de pregătire de un an pentru muncitorii din întreprinderi care aveau minimum 7 clase elementare, aceștia fiind apoi repartizați la “Maxim Gorki” sau la Facultatea de Limbă rusă a Universității bucureștene, și “scurtând” astfel traseul educațional în ce privea învățământului secundar). Odată cu desprinderea României de linia politică promovată de U.R.S.S. și cu afirmarea “comunismului național”, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a decis reorganizarea sistemului de studiu al limbilor străine, fiind creat în vara anului 1963, pe lângă

uniformizatoare a reformei din 1948 emergea din organizarea fiecărei trepte de învățământ: **manuale unice** pentru învățământul elementar (art. VI) și prevederi similare aplicate învățământului mediu, cu o durată de 4 ani, li- ceele urmând a fi organizate în manieră unică în întreaga țară, ca structură, program și metodă de predare (art. X). Ulterior însă și această durată a școlarizării de 11 ani (7 clase elementare + 4 clase medii) a fost redusă, după model sovietic, la 10 ani (prin Decretul 56/1951 instruirea medie scade de la 4 la 3 ani), pentru a se reveni, din 1956, în condițiile evidentelor carențe în pregătire, la cei 11 ani necesari formării unui tânăr (educația medie fiind organizată pe profil real și uman). Mai apoi, din 1961, durata școlii elementare va crește la 8 ani și a liceului la 12 ani⁶. Nici la nivelul învățământului superior politica de uniformizare nu era abandonată, întrucât se prevedea întocmirea de „programe analitice minimale”, obligatorii și unice pentru toate catedrele de aceeași specialitate (art. XX). Tot în conformitate cu modelul sovietic, universităților și politehnicilor li se alăturau Institute de Învățământ Superior care aveau în primul rând menirea de a pregăti „specialiștii destinați producției” pe diverse ramuri – inginerie, agronomie etc. – (art. XVIII), multe constituite pe baza structurilor cristalizate în anii 1945-47⁷.

Universitatea din București, Institutul de Limbi și Literaturi Străine, în a cărui Facultate de Limbi Slave a fost încorporat și Institutul “Maxim Gorki”, unificându-se cu Secția de Limbă și Literatura Rusă a Facultății de Filologie din București. Mihaela Botnari, *Pe cine citim în original: pe Lenin sau pe Marx și Engels? Desființarea Institutului Pedagogic “Maxim Gorki” și atitudinea membrilor C.C. al P.M.R.*, “Historia Universitatis Iassiensis”, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, VII/2016, pp. 89, 91, 93.

6 D. C. Rădulescu, *op. cit.*, pp. 309-310.

7 De exemplu Institutul de Silvicultură din Brașov, creat în 1948 și devenit ulterior, în 1953, Institut Forestier sau Institutul de Mecanică din aceeași localitate, care funcționa din 1949, cele două structuri unificându-se în 1956 în Institutul Politehnic brașovean; instituțiile dedicate studiului geologic și minier ale anilor 1948-52: Institutul de Geologie și Tehnică Minieră din București, Institutul de Minereuri Neferoase din Brad, Institutul de Minereuri din Timișoara sau Institutul Cărbunelui din Petroșani, cu începere din anul 1957 întregul învățământ superior minier concentrându-se la Institutul de Mine din Petroșani; Institutul de Petrol și Gaze din București, înființat în octombrie 1948 și care se va transfera treptat, în anii 1967/68-1975 la Ploiești; institutelor agronomice de la București, Iași, Cluj, Craiova, Timișoara sau Galați; Institutul Alimentar de 3 ani din București; Institutul de Agricultură din Arad, cu facultăți de Zootehnie și Medicină veterinară, funcțional doar în perioada 1948-57; Institutul de Silvicultură din Câmpulung Moldovenesc, constituit în noiembrie 1948; Institutul de Exploatare și Prelucrare

Trebuie remarcat că reforma învățământului din 1948 și prevederile ulterioare de organizare a învățământului superior autonomizau studiul medicinei și al farmaciei (efectuat în anii interbelici și ai celui de-Al Doilea Război Mondial în cadrul facultăților de profil din Universitățile țării), prevăzând funcționarea de Institute medico-farmaceutice (la București și Cluj, iar cu limba de predare maghiară, la Târgu Mureș) sau Institute de medicină (la Iași și Timișoara). De asemenea, o atenție sporită va fi acordată învățământului tehnic (organizat în precedență în Școli tehnice superioare sau politehnice⁸), care însă vor fi reduse tot la nivel de Institute.

a Lemnului din București, cu o durată de studii de trei ani; Institutul de Siderurgie din Timișoara, cu cursuri de 4 ani. Vezi Iordan Petrescu, Constantin Anghelache, Emilia Gogu, Mădălina Gabriela Anghel, *Geneza și evoluția învățământului superior din România în date statistice*, București, Ed. Economică, 2018, pp. 219-221, 223-224; Decizia Ministerului Învățământului nr. 263.327/25 octombrie 1948 privind organizarea învățământului superior, "Monitorul Oficial", a. CXVI, nr. 249, 26 octombrie 1948, p. 8522-8525; Decretul Consiliului de Stat al R.S.R. nr. 702/28 decembrie 1973, "Buletinul Oficial", a. IX, partea I, nr. 211, 30 decembrie 1973, p. 2; 160 de ani de istorie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești. 1967-2017, coord. Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albulescu, Ionela Neagu, Ploiești, Ed. Universității de Petrol-Gaze din Ploiești, 2017, 234 p.

8 La București, pe structura vechii Școli Naționale de Poduri și Șosele, cristalizată încă de la 1864 și denumită astfel în 1881, a fost întemeiată, în iunie 1920, Școala Politehnică din București (vezi Decretul-Lege pentru înființarea și organizarea Școalelor politehnice din România nr. 2521/10 iunie 1920, "Monitorul Oficial", nr. 61, 19 iunie 1920, instituții de învățământ superior de grad universitar plasate în dependența Ministerului Lucrărilor Publice), care, din noiembrie 1938, a purtat numele de Politehnica din București. La Iași, studiile tehnice erau organizate în cadrul Facultății de Științe a Universității Mihăilene, Legea învățământului secundar și superior din 1912 deschizând încă de la începutul secolului XX posibilitatea organizării învățământului superior electrotehnic, chimic aplicat și agronomic în aceste cadre, iar din 1923 universitățile țării dobândind dreptul de a conferi titlul de inginer. Problema desființării institutelor de științe aplicate de pe lângă universitățile țării pentru a crea un sistem unitar de învățământ politehnic la nivelul României Mari a fost discutată în 1937, iar în martie același an Legea pentru concentrarea pregătirii inginerilor în Școlile Politehnice stabilea că aceasta va fi făcută în Politehnicile care existau la București și Timișoara, respectiv la Politehnica din Iași (care era înființată prin amintita lege), facultățile de științe sau institutele tehnice de pe lângă universități, excepție făcând Facultatea de Științe Agricole din Chișinău, nemaiputând acorda diplome de inginer universitar decât până în noiembrie 1938 ("Monitorul Oficial", nr. 66, 20 martie 1937). Școala Politehnică «Gheorghe Asachi» a fost inaugurată la Iași în 30 octombrie 1938. În Cluj, evoluția învățământului tehnic superior în limba română a cunoscut formula Școlii Superioare Industriale (înființată în februarie 1920 și devenită, din 1922, Școala de Con-

În Institutele Politehnice accentul era pus pe facultățile de Electrotehnică, Mecanică și Chimie Industrială (din București, Timișoara, Iași, ultimele două având atașată și facultate cu specific de Construcții, domeniu care la București era acoperit de Institutul de Construcții, precum și de structura cu tradiție, Institutul de Drumuri și Poduri). Reorganizarea învățămân-

ductori Tehnici, unica școală de acest nivel din țară cu profil electromecanic, reorganizată în 1937 ca Școală de Subingineri Electromecanici) și a Școlii de Conducători de Lucrări Publice (cu specific de drumuri și poduri, creată tot în 1920 și care va fi precursora Facultății de Construcții de aici). La Timișoara, Școala Politehnică a fost organizată, pe baza legii din iunie 1920, în noiembrie același an (Decretul Regal nr. 4822/11 noiembrie 1920), din 1938, în urma Legii "raționalizării" învățământului superior, în componența sa intrând – cu statut de facultate – Academia de Înalte Științe Agronomice din Cluj, aceasta din urmă fiind subordonată Politehnicii timișorene până în 1945. Tot la Timișoara s-a aflat în refugiu și Școala de Subingineri Electromecanici din Cluj, care va reveni și se va reorganiza în urbea de pe Someș după război. Aceeași lege a "raționalizării" învățământului superior din 1938 (vezi "Monitorul Oficial", nr. 257, 4 noiembrie 1938) prevedea integrarea în Politehnica bucureșteană a Academiei de Arhitectură, a institutelor tehnice de pe lângă Facultatea de Științe a Universității din București și a Academiei agronomice din capitală, în timp ce Facultatea de Științe Agricole din Chișinău urma să devină parte a recent înființatei Politehnici ieșene. În 1941, Școala Politehnică de la Iași a fost transferată la Cernăuți (după 22 iunie 1941, în condițiile avansării pe Frontul din Răsărit). În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, Decretul-Lege de organizare a învățământului superior 386/19 mai 1942 din 23 mai 1942, normativă republicată la 23 noiembrie 1943, indica existența a 3 politehnici ale țării (cea de la București – care oferea și linii de studiu de Chimie industrială, Silvicultură și Arhitectură, alături de clasicele specializări în Construcții, Mine și Metalurgie, Electromecanică sau Agronomie; cea de la Timișoara și Politehnica "Gheorghe Asachi" din Iași, transferată la Cernăuți, cu facultățile de Electromecanică, de Chimie industrială, de Construcții sau de Agronomie din Chișinău). La finele lunii martie 1944, Școala Politehnică de la Cernăuți a fost evacuată la Turnu Severin, iar la sfârșitul lunii aprilie același an, pentru a fi evitate bombardamentele, în comuna învecinată Deveselu, apoi temporar la București, până în luna mai 1945, când s-a reîntors oficial la Iași. În 1947 au fost întreprinse demersuri pentru organizarea unei Politehnici la Cluj, care se dorea structurată pe trei facultăți: Construcții, Electromecanică și Silvicultură. Vasile Pușcaș, Veronica Turcuș, Șerban Turcuș, *Leadership academic clujean (1919-2019)*, prefață de Marius Bojiță, studiu introductiv și notă asupra ediției de Vasile Pușcaș, Cluj-Napoca, Ed. Școala Ardeleană, 2019, p. 205-207; Decizia ministerială nr. 263.327/25 octombrie 1948, "Monitorul Oficial", a. CXVI, nr. 249, 26 octombrie 1948, p. 8524; Institutul de Științe ale Educației, *Antologia Legilor învățământului din România*, p. 172-182, 304, 335-337; Dragoș Sdrobiș, *Sub trei dictaturi. Note privind legislația învățământului superior din România 1938-1944*, "Historia Universitatis Iassiensis", IX, 2018, pp. 95-97, 102; I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, pp. 102-103, 122-124, 188.

tului din 1948 stabilea în toamna aceluiași an funcționarea la Cluj a unui Institut de Mecanică – cu o durată de studii de 4 ani și cu o facultate cu 2 secții (Termotehnică și Mașini de lucru) – transformat în 1953 în Institutul Politehnic din Cluj⁹. La Craiova a fost înființat în 1951 un Institut de Mașini și Aparate Electrice, cu o Facultate de Electrotehnică, la care s-a adăugat, din 1953, o Facultate de Electrificare a Industriei, Agriculturii și Transporturilor. Devenit din 1956 Institut Tehnic, structura de învățământ superior craioveană a fost desființată în 1957, studenții și profesorii fiind transferați la Politehnica bucureșteană. Învățământul tehnic din Craiova s-a revitalizat abia în 1966, când în cadrul Universității, create în 1965, a fost organizată Facultatea de Electrotehnică¹⁰.

Academiile de Belle Arte interbelice, de Muzică și Artă Dramatică sau cea de Arhitectură din capitală¹¹ vor fi, la rândul lor, transformate în Institute de învățământ superior, modelul sovietic de organizare fiind omniprezent la nivel educațional.

Formula unificatoare a Institutului de Artă, implementată în 1948 și care prezenta cam aceeași structură la nivelul facultăților și secțiilor (întâlnită și la Institutul de Artă din București, la cel din Iași, la cele două din Cluj – român și maghiar, respectiv la cel de la Timișoara), va funcționa doar vreme de doi ani, în 1950 corpul instituțional unic fiind scindat în Conservatoare de Muzică, Institute de Arte Plastice sau Institute de Teatru.

În anul 1948 ia ființă Institutul de Artă de la București (cu Facultățile de Teatru și Muzică – care proveneau din vechiul Conservator –, Coregrafie și Arte Plastice – cea din urmă disciplină preluată din structura fostei Școli de Belle Arte și incluzând și o secție de Arte Decorative). În cadrul instituției existau secții speciale pentru actorie și regie de teatru¹². În septembrie 1950 a fost creat Institutul de film (Institutul de Artă Cinematografică) – care beneficia de 30 de locuri la actori, 20 la regie și 30 la

9 I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, pp. 123-124.

10 Gheorghe Manolea, *65 de ani de învățământ superior electrotehnic la Craiova. 1951-1966*, vol. I, Craiova, Ed. Alma, 2016, 156 p.

11 Academia de Arhitectură a fost condusă, până în 1938, de Petre Antonescu în calitate de rector, a fost încorporată vremelnic în structura Politehnicii bucureștene, apoi și-a dobândit din nou autonomia, ca Institut de Arhitectură, din 1948 și până la finele anului 1949, când a fost inclusă ca facultate în noul Institut de Construcții. În cele din urmă, din 1952, a funcționat ca Institut de Arhitectură, purtând, din anul 1953, numele arhitectului Ion Mincu.

12 Vezi "Monitorul Oficial", a. CXVI, nr. 249, 26 octombrie 1948, pp. 8522-8525.

operatori)¹³, iar pentru domeniul teatrului a fost înființat Institutul de Teatru „I. L. Caragiale”, din 1954 fiind reunite în formula Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, consemnând în fond victoria tendințelor de autonomizare a școlii superioare de teatru și film dorită încă din anii interbelici de o serie de regizori și personalități ale artei teatrului românesc, iar studiul muzicii se va face în cadrul Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, structurat pe două facultăți (Interpretare muzicală și Compoziție, Muzicologie, Dirijat orchestra și Pedagogie). Pe de altă parte, în 1950 a fost înființat Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, care va funcționa în toată perioada comunismului.

Și la Cluj a fost implementată, în anul 1948, formula unică a Institutului de Artă, existând aici dualitatea Institutul Român de Artă (cu facultățile de Muzică, Actorie, Arte plastice și Dans), respectiv Institutul Maghiar de Artă (doar cu facultățile de Muzică și Teatru), ultimul structurat pe organismul Conservatorului Maghiar înființat în 1946. Se cuvine menționat că Institutul de Artă din Cluj, cu predare în limba română, avea atât facultăți cu durata studiilor de 4 ani (Facultatea de Muzică și Facultatea de Teatru, cea din urmă cu secții de Artă dramatică, de Regie, respectiv de Teatrologie), cât și facultăți la care pregătirea se întindea pe 5 sau 3 ani. Astfel Facultatea de Arte Plastice a Institutului de Artă român, care cuprindea două secții (Pictură, sculptură și gravură, respectiv Artă decorativă) oferea un program de studii de 5 ani, în vreme ce Facultatea de Coregrafie (care beneficia tot de două secții, Folclor și Coregrafie) era structurată pe trei ani. Pe de altă parte, Institutul de Artă din Cluj, cu limba de predare maghiara, oferea la cele două facultăți ale sale o perioadă de pregătire de 4 ani.

La Timișoara, pe structura Conservatorului de Stat de Muzică și Artă Dramatică a fost organizat, în 1948, Institutul de Artă din Timișoara cu patru facultăți: Muzică, Teatru (cu 3 secții: de Artă dramatică, Regie și Teatrologie), Arte plastice (cu 2 secții: Pictură, sculptură și gravură, re-

13 Organizarea cinematografeii după model sovietic prin înființarea Comitetului pentru Cinematografie a semnat și inițierea unei școli superioare de film, distinctă de învățământul teatral și care era îndrumată și controlată de amintitul organism, fiind selecționați aici pentru studiu doritorii din 25 de centre ale țării. Cristian Vasile, *Cinematografia în anii stalinismului (1948–1953). Control ideologic și structuri instituționale*, „Revista istorică”, tom XXI, 2010, nr. 1-2, p. 15; *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Ed. Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, p. 566.

spectiv Artă decorativă) și Coregrafie (cu secțiile de Folclor și Coregrafie), cu durata studiilor de 4 ani la primele două, de 5 ani la Arte plastice și de 3 la dans¹⁴.

La Cluj, din structura unică a Institutului de Artă se va desprinde, în 1950, Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu”. În anul 1950 va fi desființat Institutul de Artă de la Timișoara, studiul artelor fiind continuat aici prevalent la nivel liceal vreme de un deceniu. Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” a fost organizat în toamna anului 1950 având secțiile de Pictură, Sculptură, Grafică și Arte decorative, limbile de predare fiind atât româna cât și maghiara. Pregătirea cadrelor medii de artiști plastici era asigurată în Transilvania și Banat în centre precum Clujul (unde funcționa o Școală medie de Arte plastice pe lângă Institutul “Ion Andreescu”, limbile de predare fiind româna și maghiara), Baia Mare (unde Școala medie de Arte plastice prezenta aceeași dualitate a limbilor de predare), Târgu Mureș (la Școala medie de Arte plastice de aici predându-se doar în maghiară), respectiv Timișoara¹⁵.

După desființarea, în 1950, a Institutului de Artă de la Timișoara, studiul artelor plastice se va realiza aici doar în cadrul Institutului Pedagogic de trei ani, activ încă din 1949 și unde durata programelor de studiu a crescut, treptat, la 4 și apoi la 5 ani, acestuia fiindu-i adăugată, din anul universitar 1959-60, o Facultate de Arte Plastice. Facultatea se va menține în structura Institutului Pedagogic pe parcursul anilor ‘60, iar după ce a fost organizată Universitatea timișoreană, în septembrie 1962, Artele Plastice vor fi cuprinse în noua instituție universitară odată cu includerea facultăților pedagogice de trei ani. Proaspăta structură universitară va funcționa o perioadă în formule hibride, cu cicluri de învățământ de trei, patru și cinci ani. În cele din urmă, în 1968, Artele Plastice vor ajunge să facă parte dintr-o instituție omogenă, Universitatea timișoreană având, în 1970, un număr de 12 facultăți, printre acestea numărându-se și Facultatea de Arte¹⁶. Din păcate, pe parcursul anilor ‘70, în cadrul Universității de la

14 Decizia Ministerului Învățământului nr. 263.327/25 octombrie 1948, “Monitorul Oficial”, a. CXVI, nr. 249, 26 octombrie 1948, p. 8525.

15 Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1137/20 octombrie 1950 privind pregătirea cadrelor artistice superioare, “Buletinul Oficial”, nr. 101, 6 noiembrie 1950.

16 Ioan Munteanu, Rodica Munteanu, *Universitatea de Vest din Timișoara*, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2004, 656 p.; 1944-2014. *Universitatea de Vest din Timișoara, 70 de ani de excelență în educație*, coord. Otilia Hedeșan, ed. Oana Doboși, Alina Radu,

Timișoara se va renunța treptat la disciplinele umaniste, inclusiv la studiul Artelor Plastice.

Tot în 1950, facultățile de teatru din cele două Institute de Artă din Cluj sunt unificate și transformate în Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István”, cu predare atât în limba română, cât și în maghiară¹⁷. Se cuvine precizat că Institutul de Teatru “Szentgyörgyi István” cuprindea o secție de artă dramatică cu limba de predare română și o secție de artă dramatică și regie cu limba de predare maghiara.

Din 1954, în contextul organizării Regiunii Autonome Maghiare în anul 1952 cu reședința la Târgu Mureș, secția română și specializarea regie cu limba de predare maghiară ale Institutului de Teatru “Szentgyörgyi István” din Cluj au fost translocate la București, la Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică “I.L. Caragiale”, iar specializarea actorie a secției maghiare, păstrând titulatura inițială a instituției, la Târgu Mureș. Institutului de Teatru “Szentgyörgyi István” din Târgu Mureș a repropus studiile de regie în limba maghiară în 1972, dar acestea au fost absolvite de o singură promoție. În schimb, în cadrul institutului din Târgu Mureș s-a înființat, din 1976, linia de studiu în limba română, cu specializarea actorie. Studiul actoriei în limba germană putea fi făcut la București, unde au ființat temporar clase de actorie în limba germană. La Cluj însă, după 1954, actoria și regia de teatru nu au mai putut fi studiate vreme de aproape 50 de ani, învățământul teatral fiind, practic, suprimat aici.

La Iași, Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică din Iași a fost, la rândul ei, reorganizată în 1948 după modelul centralist importat din exterior în Institutul de Artă (cu facultățile de Muzică, Teatru și Arte Plastice). Desființat în 1950, amintitul institut va avea ca urmaș Institutul de Teatru „Matei Millo” din Iași, structură care a funcționat în anii 1950-1954, studenții săi trecând apoi la institutul din București¹⁸. Conservatorul

Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2014, 160 p.; Adrian Ștefan Chiriac, Zeno Simon, *70 de ani de la înființarea Universității de Vest din Timișoara. Trecut, prezent și viitor (70 years from the foundation of the West University of Timișoara. Past, present and future)*, “Revista de Politică Științei și Scientometrie”, serie nouă, vol. 3, no. 3, septembrie 2014, pp. 200-206.

17 Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1137/20 octombrie 1950 privind pregătirea cadrelor artistice superioare, “Buletinul Oficial”, nr. 101, 6 noiembrie 1950.

18 *Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică “I. L. Caragiale”. Monografie*, p. 74. Vezi <https://www.unatc.ro/prezentare/monografie/#p=94>, accesat la 13 octombrie 2020; Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1137/1950, “Buletinul Oficial”, nr. 101/ 1950, p. 1113.

de muzică se reînființează la Iași în 1960 și va include, din 1977, în structura sa și artele plastice, teatrul putând fi studiat doar după 1990.

În sensul politizării sistemului de învățământ românesc trebuie remarcat că deja din 1946 a început să se implementeze și dezvolte și învățământul de partid, alături de Universitatea de Partid „Ștefan Gheorghiu” (denumită, în anii 1952-66, Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”, care avea misiunea de a pregăti activiștii de partid însărcinați cu munca prevalent politică) înființându-se, treptat, Școala centrală de partid în limba maghiară sau Școala centrală de lectori „A. A. Jdanov”. Aceasta din urmă a fost organizată în octombrie 1948 și avea menirea să pregătească, în 6 luni, cadrele de partid necesare îndochinării societății – profesorii școlilor de partid, redactorii ai presei de partid și ai revistelor ideologizate, profesorii și conferențiarii catedrelor de științe sociale, deci personalul necesar structurării învățământului de partid și activității de propagandă. Instituția a fost apoi transformată, în anul academic 1949/1950, printr-o hotărâre a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din iulie 1949, în Școala Superioară de Științe Sociale „A. A. Jdanov”, unde cursurile durau 2 ani și în care cele două secții, de propagandă, respectiv de presă, aveau fiecare prevăzut un număr de 100 de studenți¹⁹. Atât absolvenții Universității „Ștefan Gheorghiu”, cât și cei ai Școlii „A. A. Jdanov” sunt asimilați, din 1954, cu absolvenții școlilor superioare de stat cu condiția susținerii unor examene de diferență, tot atunci Școala „A. A. Jdanov” fiind transformată în Institut de Științe Sociale, iar peste patru ani, în 1958, unificându-se cu Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”. Aceștia li se alăturau universitățile și școlile

19 Din toamna lui 1951 durata pregătirii a crescut la trei ani, alte reorganizări având loc la nivelul instituției în toamna lui 1953, când numărul de studenți a fost fixat la 120 pe an. Era, de asemenea, înființată o secție de aspirantură de trei ani pentru istoria P.C.U.S., materialism dialectic și materialism istoric, economie politică, o secție de aspirantură de un an care nu implica scoaterea din producție și un curs de propagandiști cu durata de un an. Din anul academic 1954-55 durata studiilor este extinsă la patru ani. Un rol important l-a avut, din 1951, secția de studiu fără frecvență, atunci înființată, care primea cursanții pe baza recomandărilor comitetelor regionale de partid. Tot din anul respectiv, școala organiza cursuri de calificare pentru pregătirea activiștilor comitetelor județene, cu o durată care a urcat de la șase săptămâni la trei luni. În cadrul acestor inițiative se distinge și școala de gazetari – funcțională din 1953 – la început cursurile fiind de șase, apoi de nouă luni. Din anul școlar 1955-56 a fost organizat un curs de lectori cu durată anuală, care a substituit vechiul curs de propagandiști. *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, pp. 570-571.

serale de marxism-leninism care funcționau pe lângă comitetele regionale de partid, având ramificații în centrele raionale și orașenești. Universitățile serale funcționau pe lângă C.C. al P.M.R., pe lângă organizația București a P.M.R., la Cluj, Iași, Timișoara și Târgu Mureș (în limba maghiară), în vreme ce școli serale fințau la Galați, Ploiești, Craiova, Constanța, Brașov, Arad și Oradea²⁰. La formarea cadrelor nomenclaturii comuniste și-au adus contribuția – alături de amintitele structuri ale învățământului superior de partid –, 17 școli de partid de șase luni, 42 de școli de partid de 3 luni și numeroase cercuri de studiu al Partidului Comunist și a biografiei lui Stalin la cursurile serale de partid de la orașe și sate²¹.

În plus, pentru accelerarea pregătirii cadrelor necesare consolidării regimului de democrație populară, decretul de reformă a învățământului din 1948 prevedea crearea și funcționarea unor școli speciale de 2 ani, pentru «oamenii din câmpul muncii» (art. XXVI), organizate printr-o decizie aparte, cu scoaterea din producție a muncitorilor cu vârste între 23 și 40 de ani și care scurtcircuitau traseul firesc al pregătirii medii de 4 ani, întrucât echivalau cu absolvirea unor școli medii. Înființate la București, Cluj și Iași, aceste școli speciale își recrutau candidații doar pe baza deciziei unei comisii speciale și ofereau absolvenților lor posibilitatea de a se prezenta la examenul de admitere în orice unitate de învățământ superior, fără a mai conta numărul de clase absolvite în precedentă²². Tot pentru crearea bazei

20 Cursurile în universitățile și școlile de marxism-leninism au început la 30 decembrie 1949, la aniversarea proclamării R.P.R., prima serie având o durată a studiilor de un an și jumătate. În anii regimului Ceaușescu se va trece la o durată a studiilor de 2-3 ani în universitățile de marxism-leninism, acestea fiind divizate pe secții precum: studierea principiilor și metodelor muncii de partid; economie politică și conducerea activității economice; filosofie-sociologie; etică marxist-leninistă; educație materialist-științifică; istoria P.C.R. și a mișcării muncitorești din România. Nicoleta Ionescu-Gură, *Studiu introductiv*, în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, coord. Florica Dobre, București, Ed. Enciclopedică, 2004, p. 50.

21 Loredana Tănăsie, *Anul 1948 și învățământul românesc*, "Memorial 1989. Buletin Științific și de Informare al Asociației Memorialul Revoluției 16-22 decembrie 1989", Centrul Național de Documentare, Cercetare și Informare despre Revoluția din decembrie 1989, Timișoara, 2014, nr. 2 (14), pp. 116-118.

22 De reținut că limba rusă se afla, bineînțeles, în programa amintitelor școli speciale, la fel ca și aprofundarea Constituției R.P.R. Pentru înființarea școlilor speciale de 2 ani vezi „Monitorul Oficial”, a. CXVI, partea I, nr. 252, 29 octombrie 1948, pp. 8597-8598; D. C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*. Dizertație susținută cu ocazia ceremoniei de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din

de personal pregătit și totodată favorabil noului regim, au fost constituite și școli elementare serale de doi ani, pentru alfabetizare, precum și școli elementare serale cu trei ani de școlarizare, echivalente claselor V-VII ale școlilor elementare, destinate celor aflați „în câmpul muncii”, precum și 25 de licee serale, având o durată de instruire de 4 ani și o programă analitică identică liceelor de zi, proporția muncitorilor admiși fiind de 75%²³. În plus, din anul universitar 1949-50 se înființează cursurile serale în învățământul superior, iar din anul academic următor și cursurile fără frecvență²⁴ (în toamna anului 1950 se crea baza legală pentru funcționarea de secții de cursuri serale, respectiv de secții de cursuri fără frecvență în cadrul instituțiilor de învățământ superior, pentru ca ulterior, în 1966, să se probeze organizarea formei de învățământ seral pentru întreg învățământul din domeniul universitar)²⁵.

Reforma învățământului din august 1948 consfințea și practica pregătirii personalului necesar noului regim printr-un sistem de școli și cursuri speciale „cu o durată mai scurtă decât cea prevăzută în legea de față, în condițiuni ce se vor fixa prin legi speciale” (art. XXXI). De altfel, încă de la începutul anului 1948, fusese înființată pe lângă fiecare tribunal câte o școală juridică populară, pe o durată de trei luni, scopul evident fiind acela al urgentării pregătirii de noi cadre susținătoare ale regimului, chiar dacă nivelul calitativ al specializării lăsa de dorit, în primul rând din cauza timpului minim alocat acesteia²⁶. Amintitele școli nu fuseseră deschise întâmplător, întrucât prin Legea nr. 64, din 11 martie 1948, Ministerul Justiției a primit împuternicirea de a transforma, până la 30 martie 1948, structura funcționarilor judecătorești, fără avizul vreunei comisii, fără motivație bine întemeiată și fără ca măsurile să aibă caracter disciplinar. În acest context

Craiova, 22 noiembrie 2001, p. 11 pe www.ucv.ro/pdf/international/informatii_generale/doctor_honoris/68.pdf, accesat la 1 octombrie 2020).

23 L. Tănăsie, *op. cit.*, p. 111; „Monitorul Oficial”, a. CXVI, partea I, nr. 252, 29 octombrie 1948, p. 8598-8599; D. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 11.

24 Andrei Florin Sora, *Evoluția calificărilor din învățământul universitar românesc. 1968-2011*, București, Ed. A.N.C., septembrie 2011, pp. 10-11 (vezi http://www.invataman-t-superior.ro/wp-content/uploads/2013/08/Raport_istoria_calificarilor.pdf, accesat la 18 octombrie 2020).

25 Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 956/2 septembrie 1950 (art. 3), „Buletinul Oficial”, nr. 78, 9 septembrie 1950, respectiv Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1788/1966.

26 Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 169, „Monitorul Oficial”, nr. 47, 26 februarie 1948.

s-au realizat numeroase disponibilizări și regimul avea nevoie urgentă de efective importante de funcționari fideli pentru a fi numiți pe posturile eliberate. În plus, prin Decretul nr. 297/1948 au fost înființate școli juridice cu o durată de un an în centrele universitare București, Iași și Cluj²⁷.

Aceste specializări forțate, care aveau ca rezultat introducerea de personal nepregătit, atât din punct de vedere cultural, cât și din punct de vedere profesional, au continuat pe parcursul întregului an (și la Ministerul de Interne, pentru „primenirea cadrelor”, au fost înființate, prin Decretul nr. 361 din 6 decembrie 1948, școli speciale de pregătire administrativă cu o durată de 4-8 luni, amintita politică de cadre fiind promovată la toate nivelurile administrației). În vara anului 1949 au fost organizate pe lângă Institutele Politehnice de la București, Iași și Timișoara și pe lângă Facultățile de Mecanică de la Cluj și Brașov, cu începere de la 16 august, cursuri accelerate cu o durată de 45 de zile destinate muncitorilor care aspirau să fie admiși în amintitele institute de studii superioare. La finalul respectivelor cursuri, încheiate cu un examen, sute de tineri muncitori, care nu aveau decât certificate de absolvire a școlii elementare, au putut să intre în toamnă, doar pe baza mai sus pomenitului examen de absolvire a cursurilor de 45 de zile, în diferite ramuri ale învățământului superior pentru a-și completa pregătirea. În plus, pentru respectivii studenți „excepționali” durata cursurilor Politehnice – care prin legea învățământului din 1948, art. XVII, era de minim 4 ani, în timp ce cursurile din institutele de învățământ superior nu puteau avea o durată mai scurtă de 3 ani (art. XVIII) –, a fost redusă la doi ani, după care absolvenții primeau titlul de „inginer de exploatare” și intrau cu respectiva calificare și funcție direct în producție²⁸.

27 Maria Someșan, Mircea Iosifescu, *Legile din 1948 pentru reformarea învățământului*, „Analele Sighet. Anul 1948 – instituționalizarea comunismului. Comunicări prezentate la Simpozionul de la Sighetul Marmației (19-21 iunie 1998)”, editor coordonator Romulus Rusan, vol. VI, București, Ed. Fundația Academia Civică, 1998, pp. 440-444.

28 În conformitate cu Decretul nr. 381 din 24 septembrie 1949 prin care au fost înființate cursuri speciale necesare formării de cadre tehnico-ingenerești de exploatare cu durata de doi ani pentru oamenii din câmpul muncii cu o practică de cel puțin cinci ani. Rămân încă destul de neclare o serie de probleme privind numărul total al cursanților și efectivele cadrelor didactice care i-au pregătit, drepturile bănești încasate de acestea, precum și cuantumul total al salariilor cursanților pe durata studiilor, plătit de întreprinderile care i-au trimis la specializare, cheltuielile generate de funcționarea cantinelor și căminelor în cadrul politicii regimului de democrație populară de a-și forma cadrele fidele. Ar mai fi aici de menționat că, prin Decretul nr. 388 din 11 octombrie 1949, a fost acordat titlul

La nivelul sistemului de învățământ a fost reorganizat și conținutul materiilor care erau predate în școală, dorindu-se formarea unui om nou, cu o gândire marxist-leninistă și care să susțină din convingere regimul. Pentru aceasta trebuiau înlăturate acele manuale care puteau conține informații contrare noii ideologii, în primul rând cu conținut religios, inclusiv cele redactate de autori considerați dușmani ai regimului ideocratic. Deja prin Ordinul Ministerului Educației Naționale nr. 61.363 din 1945, manualele autorilor excluși de către Comisia de revizuire au fost înlăturate din școală, chiar dacă ele fuseseră aprobate de conducerea ministerului. Consecință a legii învățământului din august 1948 a fost înlocuirea unor materii cu propaganda stalinistă, interzicerea predării religiei, limba rusă și marxism-leninismul devenind materii obligatorii. De asemenea, manualele de gramatică, istorie și filosofie au fost rescrise în conformitate cu normele gândirii marxist-leniniste. Cel mai adesea acestea erau traduse din limba rusă²⁹. Modelul sovietic aplicat învățământului românesc se observa și la nivelul notării (în loc de sistemul de la 1 la 10 fiind aplicat cel de la 1 la 5). În plus, s-a operat o anulare a tradiției sistemului educațional, școlile și liceele fiind numerotate, iar vechile lor nume eliminate³⁰.

Reforma învățământului din 1948 aducea și grave atingeri autono-

de inginer unor categorii de tehnicieni, nefiind clar temeiul legal în virtutea căruia a fost acordat titlul și existând prea puține date despre numărul total al celor care au beneficiat astfel de titlul de inginer. Privind în perspectivă, ar trebui amintit că politica de formare a unor cadre care să deservească regimul, aproximativ pregătite dar fidele, a continuat și la începutul anilor '50, pe toată durata stalinizării României. Prin Decretul nr. 185 din 19 iulie 1951 au fost înființate cursuri speciale necesare pregătirii de ingineri și tehnicieni cu recrutare de muncitori calificați care nu au depășit 30 de ani și au avut o practică în producție de cel puțin trei ani. Era vorba de cursuri cu o durată de 4-5 ani pentru ingineri și de doi ani pentru tehnicieni, salariile celor care urmau specializarea fiind în continuare plătite, în vederea susținerii materiale a acestora și din dorința de a stimula participarea la cursuri. În anul 1953, pe baza Decretului nr. 343, școlile speciale au fost transformate în Facultăți muncitorești de doi ani, drama fiind că studenții care le frecventau posedau uneori doar clasele elementare. În rest, cursanții erau, de asemenea, compensați salarial și trebuie precizat că unii studenți erau nominalizați politic, recomandările aparținând organelor centrale și locale ale Partidului Muncitoresc Român și Uniunii Tineretului Muncitor, Ministerului Securității Statului, Ministerul Forțelor Armate, Consiliului de Miniștri sau Ministerului Învățământului. Veronica Turcuș, *The New Educational Policies in the Romanian People's Republic during the Period of Stalinism. A Foreign Diplomat's View*, „Acta Musei Napocensis. Historica II”, 2016, vol. LIII, pp. 118-137.

29 L. Tănăsie, *op. cit.*, p. 110.

30 D. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 11.

miei universitare (art. XXXIII contravenea principiilor autonomiei universitare, hotărându-se că „actualele facultăți și școli de învățământ superior vor fi restructurate”), legea constituind temeiul pentru desființarea „catedrelor inutile”, pentru raționalizarea unor catedre, după necesități și pentru înființarea de catedre noi³¹.

Politica de uniformizare educațională și centralizare la nivelul învățământului superior promovată de regimul de inspirație stalinistă de la București emerge și din organizarea, în 1948, la Cluj, a Institutului Teologic Protestant de Grad Universitar, care reunea într-o singură structură instituțională formarea preoților celor patru biserici protestante istorice din România (Biserica Reformată, Biserica Evanghelică de Confesiune Augustană/Luterană, Biserica Luterană Maghiară/Biserica Evanghelică Luterană Sinodo-prezbiteriană și Biserica Unitariană)³², de altfel întreg învățământul religios fiind redus la strictele necesități de pregătire a slujitorilor

31 În legătură cu autonomia universitară ar fi de reținut că o serie de prevederi din anii 1946-47 au lezat-o puternic (vezi în primul rând decretul nr. 658 din 24 august 1946). De altfel, prin Legea nr. 866 din 30 octombrie 1946 era modificată de Ministerul Educației Naționale legea privitoare la organizarea învățământului superior, numirile și revocările în posturile de conducere universitare fiind îndeplinite, până la 31 martie 1947, de minister. În sialul politicii de imixtiune în organizarea universitară tradițională ar fi de amintit și Legea nr. 55 din 2 martie 1948, prevedere ce modifica legea relativă la învățământul superior printr-un articol unic prin care ministrul de resort era împuternicit să decidă aplicarea de la început a oricăreia dintre procedurile de ocupare a catedrelor și conferințelor vacante. De asemenea, la 6 noiembrie 1948 a fost dat Decretul M.A.N. nr. 312/1948 pentru reglementarea unor norme tranzitorii în legătură cu funcționarea unor institute de învățământ superior, pe baza Deciziei Consiliului de Miniștri nr. 1483/1948 (vezi „Monitorul Oficial” din 9 noiembrie 1948). Decretul prevedea că Ministerul Învățământului Public era autorizat, pentru anul școlar 1948-49, să numească la instituțiile superioare de învățământ suplینitori de cadre, conferințe dar și în posturile de personal ajutător, „persoane cu reputație științifică de specialitate din afara cadrelor didactice ale învățământului superior”, „să delege în funcțiunile de rector și decan, la aceleași instituții, și pe membrii corpului didactic” numiți cum s-a prevăzut mai sus și să încadreze toate facultățile, în structura fixată, cu personalul didactic necesar, „trecând, la nevoie, personalul didactic existent, de la o facultate la alta”. Dispozițiile privitoare la universitățile și instituțiile de învățământ superior din țară au oferit cadrul legal, pe de o parte, pentru modularea programelor de învățământ în conformitate cu modelul sovietic – de altfel întreaga structură organizatorică a învățământului prezentată de lege era reprodușă până la nivelul traducerii titlaturii instituțiilor de învățământ după cea care funcționa în U.R.S.S. Dănuț Dobos, *Reforma învățământului. Decretul 175/1948*, „Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives”, a. III, 1995, nr. 3, pp. 200-209; V. Turcuș, *op. cit.*, pp. 119-121.

32 Vezi Decizia Ministerului Cultelor nr. 42.898/1948 luată pe baza art. 44-52 din Legea Cultelor (Decretul nr. 177/4 august 1948). „Monitorul Oficial”, nr. 178, 4 august 1948; V. Pușcaș, V. Turcuș, Ș. Turcuș, *op. cit.*, pp. 439-444.

cultelor recunoscute oficial sau chiar desființat în anumite cazuri. Astfel cel greco-catolic a fost complet anihilat în 1948, cel romano-catolic restrângându-se substanțial (Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași a fost închis, la rândul său, în 1948, la nivelul întregii țări funcționând, în perioada 1948-1956, doar Institutul Teologic Romano-Catolic de la Alba Iulia, iar din 1956 a fost reluată tradiția învățământului superior teologic romano-catolic la Iași în formula „secției române” a Institutului din Alba Iulia, unde rămânea să funcționeze „secția maghiară” a unicului institut teologic romano-catolic de grad universitar acceptat de puterea politică³³). În cazul Bisericii Ortodoxe, Academia „Andreiană” din Sibiu, Facultatea de Teologie bucureșteană sau Academia Teologică din Cluj devin simple institute teologice de grad universitar³⁴, Sfântul Sinod al B.O.R., constrâns de presiunile politice ale epocii, adoptând un regulament care prevedea existența a doar trei astfel de structuri, la București, Sibiu și Cluj (cel din urmă fiind desființat, la rândul său, în 1952)³⁵. A fost așadar întreruptă o îndelungată tradiție a învățământului superior ortodox, afectat deja de pierderile teritoriale din anii celui de-Al Doilea Război Mondial: Facultatea de Teologie Ortodoxă care funcționa la Chișinău din 1926, după Marea Unire, a fost asimilată celei bucureștene din anul 1941, în contextul pierderii Basarabiei, iar tradiția învățământului superior ortodox de la Cernăuți, care data din 1875, va avea de suferit în perioada 1940-48, când Facultatea de Teologie s-a refugiat în două rânduri la Suceava, pentru a fi în cele din urmă desființată³⁶. Odată cu instaurarea regimului de democrație populară dispare

33 Recunoscut ca atare, cu cele două secții, prin Decizia Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, Direcțiunea Studii nr. 11.141/31 iulie 1965.

34 Art. 54 din Legea Cultelor (Decretul nr. 177/4 august 1948). „Monitorul Oficial”, nr. 178, 4 august 1948.

35 De fapt, art. 49 al Decretului nr. 177/4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase, cu rectificarea apărută în „Monitorul Oficial”, nr. 204 din 3 Septembrie 1948, preciza expres: „Cultul ortodox va putea avea, pentru pregătirea clerului două institute teologice de grad universitar. Cultul catolic va putea avea un singur institut teologic de grad universitar, cu secțiile speciale necesare. Cultele protestante de asemenea vor putea avea un singur institut teologic de grad universitar, cu secțiile speciale necesare”. Vezi și V. Pușcaș, V. Turcuș, Ș. Turcuș, *op. cit.*, pp. 421-422; Alexandru Moraru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj-Napoca: schiță istorică [90 de ani de la întemeierea Universității Românești din Cluj, 1919-2009]*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, pp. 17-78.

36 Alexandru Panciu, *The Faculty Of Theology from Cernăuți – the Historical Profile of University Education from Bucovina as a Landmark in the Romanian University Background*, în *Multicultural Representations. Literature and Discourse as Forms of Dialogue*. Section:

Institutul Teologic Ortodox de la Arad, de exemplu, cu tradiție din 1822, devenit din 1927 Academie Teologică sau Academia Teologică Ortodoxă de la Oradea, care fusese înființată în 1923 ori Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român din Caransebeș, activ din 1865 și transformat în Academie în 1927, de asemenea Facultatea de Teologie a Universității de Vest timișorene, ideată la finele lui 1944³⁷.

Pe de altă parte, sub influența ocupantului militar sovietic se acordă o mai mare atenție ideologizării și politizării Armatei Române, supusă la rândul său unui proces de epurare, iar din nevoia de cadre noi bine pregătite la nivel tehnic se reorganizează Școala Superioară de Război și înființează, la 14 septembrie 1949, după modelul academiilor militare sovietice, patru academii militare: Academia Militară (de comandă și stat major), Academia Militară Politică, Academia Tehnică Militară – obiectivul său precis fiind instruirea ofițerilor ingineri – și Academia Spatelui Armatei din București, instituții de învățământ superior distincte cu structuri organizatorice separate. Ultima dintre ele va fi desființată în 1953, iar în august 1957 Academiile Militară Politică și Militară vor fi reunite în formula Academiei Militare Generale, care va îngloba, din anul 1959, și Academia Militară Tehnică³⁸. Tot sub influență sovietică (și în ceea ce privește denumirea) este creată, în octombrie 1949, Școala de Ofițeri de Miliție din capitală³⁹.

De asemenea, pentru implementarea paradigmei sovietice la nivelul literaturii și pentru crearea unui corp de scriitori favorabili noului regim, promotori ai metodei de creație realist-socialistă, după modelul Institutului de Literatură „Maxim Gorki” de la Moscova a fost constituită la Bu-

History and Cultural Mentalities, editors Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Târgu Mureș, Arhipelag XXI Press, 2016, p. 183; Constantin Ungureanu, *Facultățile de la Universitatea din Cernăuți (1875-1919)*, „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria Științe Umanistice, Universitatea de Stat din Moldova, 2017, nr. 4(104), pp. 88-92.

37 Pavel Vesa, *Învățământul teologic de la Arad: 1822-1948*, Deva, Ed. Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2013, p. 138-171; Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș (1865-1927): contribuții istorice*, Caransebeș, Ed. Episcopiei Caransebeșului, 2005, pp. 20-36; Mihai-Valentin Vladimirescu, *Învățământul teologic în România comunistă, 1948-1989*, „Analele Universității de Vest din Timișoara”, Seria Științe Filologice, Ed. Universității de Vest, nr. 49, 2011, pp. 32, 35-36.

38 Decretele nr. 1803/23 august 1948, 371/14 septembrie 1949, 368/12 septembrie 1953, 400/19 august 1957 și 214/13 iunie 1959. I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, p. 226 și *Academia Militară (1848-1991)* pe <https://www.unap.ro/index.php/ro/prezentare/istoric-unap?start=2>, accesat la 30 septembrie 2020.

39 I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, p. 228.

curești, în octombrie 1950, Școala de Literatură și Critică Literară «Mihai Eminescu», structură funcțională până în anul 1955⁴⁰. Pentru studierea problemelor învățământului românesc, pentru implementarea ideilor „progresiste” din istoria pedagogiei române și pentru adaptarea științei pedagogice la principiile „construirii socialismului”, pe baza unei hotărâri a C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri din august 1951, este înființat, la 12 ianuarie 1952, prin decizia Ministerului Învățământului, Institutul de Științe Pedagogice. Instituția va evolua în anii deschiderii controlate, în anii ,70 Institutul de Cercetări Pedagogice și Psihologice fiind coordonat de Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R. Va fi desființat ulterior, în 1982, în urma „afacerii” Meditația Transcedentală⁴¹.

Modelul sovietic al structurării pe comitete a fost aplicat și în cazul conducerii sistemului educațional, în anul 1950 Comitetul pentru Învățământul Superior fiind organizat pe lângă Consiliul de Miniștri⁴². Ministe-

40 Absolvenții instituției urmau să funcționeze în cadrul redacțiilor revistelor literare, al editurilor epocii etc. Selecția cursanților în primul an în care a fost organizată școala, pe baza recomandării și a “originii sănătoase, proletare”, a condus la situația alăturării absolvenților Facultăților de Litere unor aspiranți scriitori care abia terminaseră cursurile de alfabetizare, afectând profund procesul de învățământ. Doar din anul următor instituția a introdus un examen de admitere. Pregătirea primelor două promoții a durat câte un an, iar în perioada 1952-55, durata studiilor va crește la doi ani. Din anul academic 1955-56 s-a decis transformarea școlii în institut de cinci ani, însă soluția adoptată a durat numai un an de zile, în 1956 fiind unificată cu Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, iar studioșii ei devenind studenți ai Universității capitalei. Instituția era inițial structurată pe catedre de Teoria literaturii, Istoria Literaturii române, Limba română, Marxism-Leninism, Istoria Literaturii ruse, Limba rusă, din 1952 fiind introduse seminariile de creație pe genuri literare, iar odată cu anul 1954 structura catedrelor fiind, la rândul ei, modificată pe specialități (Științe sociale – Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Istoria R.P.R., Materialism dialectic și istoric; Științe literare – Teoria literaturii, Istoria Literaturii române, Istoria Literaturii ruse, Literatura sovietică, Istoria Literaturii universale, Teoria genurilor literare –; Științe lingvistice – Introducere în lingvistică, Gramatica Limbii române contemporane, Limba rusă, Istoria Limbii literare). Cristina Diac, *Școala de Literatură și Critică Literară “Mihai Eminescu”, în România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, pp. 566-570.

41 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Arhive Contemporane, Fond Academia de Științe Sociale și Politice (A.S.S.P). Secția de Filosofie și Logică, 1970-1978, a. 1975, nr. 8-10, 12, 16; a. 1976, nr. 23-24; a. 1977, nr. 5; a. 1978, nr. 3, 5.

42 Vezi Schema de organizare a Comitetului pentru Învățământul Superior de pe lângă Consiliul de Miniștri cu atribuțiile fiecărei structuri în parte, Situația posturilor rămase Ministerului Învățământului Public în urma înființării Comitetului pentru Învățământul

rul Învățământului Public a fost condus, succesiv, de Gheorghe Vasilichi (până în aprilie 1949), de Nicolae Popescu-Doreanu (aprilie 1949 – septembrie 1952), Ion Nistor (septembrie 1952 – octombrie 1953), în perioada ianuarie-octombrie 1953 funcționând și Ministerul Învățământului Superior, structură care își avea originea în Comitetul pentru Învățământul Superior și era condus de Ilie Murgulescu. La 6 octombrie 1953, Ministerul Învățământului Superior s-a contopit cu Ministerul Învățământului Public și cu Direcția Generală a Rezervelor de Muncă, departamentul rezultat, denumit Ministerul Învățământului, fiind plasat sub direcția lui Ilie Murgulescu (până în noiembrie 1956), apoi a lui Miron Constantinescu (noiembrie 1956 – martie 1957). La 20 martie 1957, Ministerele Învățământului și Culturii vor fi reunite, structura instituțională lărgită fiind condusă pe mai departe de Miron Constantinescu (până în iulie 1957), apoi de Atanasie Joja (iulie 1957 – ianuarie 1960), din nou Ilie Murgulescu (ianuarie 1960 – iunie 1962). La 9 iunie 1962, prin reorganizarea Ministerului Învățământului și Culturii a fost creat Ministerul Învățământului, respectiv Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, primul condus pe mai departe de Ilie Murgulescu (până în aprilie 1963), ulterior de Ștefan Bălan (până în august 1969).

Încă anterior perioadei în care cultura și învățământul au fost reunite (1957-1962), pentru știință și tehnică a fost constituit, în vara anului 1956, Comitetul de Stat pentru Tehnică, urmărindu-se orientarea și îndrumarea dezvoltării și introducerii tehnicii noi, sprijinirea introducerii invențiilor, a răspândirii literaturii și documentației tehnice în vederea ridicării nivelului de pregătire a cadrelor⁴³.

Ideologizarea și politicizarea învățământului a rămas constantă în regimul de „democrație populară” din România anilor '50. Pentru a susține candidații la admiterea în învățământul superior care aveau o „origine sănătoasă”, o serie de măsuri aplicate la admiterea în anul universitar 1957-58

Superior, Dare de seamă asupra activității pe anul școlar 1950/51 a Comitetului pentru Învățământul Superior de pe lângă Consiliul de Miniștri, Planul de muncă pe anul 1952 al Comitetului pentru Învățământul Superior, respectiv Referat privind unele probleme din munca Comitetului pentru Învățământul Superior. Arhivele Naționale ale României, Fond Președinția Consiliului de Miniștri (1866-1977), Consiliul de Miniștri, 1945-1955, nr. 3135, a. 1950, nr. 53; a. 1951, nr. 211, 212; a. 1952, nr. 574; a. 1953, nr. 672.

43 Decretul nr. 406/1956; C. Vasile, *Ministerul Culturii și secțiile ideologice ca actori instituționali ai politicilor culturale (1953-1965)*, „Revista istorică”, tom XXII, 2011, nr. 1-2, p. 10.

stabileau existența a două categorii de aspiranți: bursierii sfaturilor populare și ai întreprinderilor, reușiți la concursurile de burse acordate de întreprinderi sau comitetele executive ale sfaturilor populare regionale ori al Capitalei, care accedea fără concurs la cursurile de zi din învățământul superior și beneficiau de 80% din locurile disponibile, standardele de exigență coborând astfel simțitor și restul candidaților, pentru care rămâneau doar 20% din locurile planificate la admitere, sistemul inechitabil fiind aplicat punctual până în anul academic 1961-62⁴⁴. Respectivul set de măsuri viza și îndepărtarea din învățământ a cadrelor didactice necorespunzătoare fie politic, fie din perspectiva originii sociale, la finele anilor ,50 înregistrându-se astfel un nou val de îndepărtări din învățământ a profesorilor neagreați de regim, precum și exmatricularea unor studenți care proveneau din familii aparținând categoriilor sociale blamate (chiaburi, intelectuali și funcționari epurați, condamnați politic, preoți, foști ofițeri ai armatei regale etc.)⁴⁵.

Odată cu depășirea anilor stalinismului brutal s-a constatat ineficacitatea unor măsuri copiate după modelul moscovit, așa că s-a revenit asupra anumitor decizii, cu începere de la creșterea duratei de pregătire secundară, la reșezarea sistemului de notare de la 1 la maximum 10 sau la redobândirea numelor proprii ale liceelor (unele primind chiar vechea denotație). Au fost închise o serie de școli profesionale și de meserii care ofereau un personal slab pregătit⁴⁶. Cu privire la învățământul liceal, o pre-

44 Vezi mai ales Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1003/10 iulie 1957 și dispozițiile aferente în *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948-1968)*, coord. Bogdan Murgescu, Marius Cazan, București, Ed. Universității din București, 2013, pp. 68-69, 73-74; D. C. Giurescu, *Învățământul. 1948-1989*, pp. 584-585.

45 Pe temă D. Doboș, *Epurări la Universitatea din Iași: 1949-1960*, "Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives", a. II, 1994, nr. 1-2, p. 44-59; Idem, *Învățământul superior ieșean. Strategia purificărilor, 1956-1964. I*, "Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives", a. III, 1995, nr. 4, p. 28-39; Idem, *Traumele învățământului superior ieșean, 1956-1964. II*, "Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives", a. IV, nr. 10, 1/1996, pp. 22-34; Idem, *Învățământul superior în regimul comunist. Universitatea din București, 1945-1964. I*, "Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives", a. VIII, nr. 26-27, 1-2/2000, pp. 56-64; D. C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*, p. 15.

46 Conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 762/1963, un număr de 50 de astfel de școli profesionale sunt închise începând din anul 1965-66, mai ales că ieșea de pe băncile amintitelor instituții un număr mult mai mare de absolvenți decât cel necesar economiei și industriei, C.C. al P.C.R. anulând decizia doar într-un singur caz. C. Vasile,

vedere din 1966 stabilea înființarea, organizarea și funcționarea liceelor de specialitate (care va anticipa însă orientarea învățământului liceal pe profiluri conturate în anii '70, din nefericire cu reducerea ponderii disciplinelor umaniste)⁴⁷. Chiar dacă învățământul este în continuare puternic politizat, manualele unice sunt gratuite și nu se plătesc taxe de școlarizare, ceea ce asigură accesul copiilor și tinerilor de vârstă școlară la educație. Este perioada în care se cristalizează noi structuri universitare: Universitățile din Timișoara – 1962⁴⁸; Craiova – 1965⁴⁹; Institutele Pedagogice de trei ani (de la

Towards a New Law on Education: Some Reflections Regarding the Communist Educational Policies unde the Ceaușescu Regime, "Revista istorică", tom XXV, 2014, nr. 5–6, p. 493.

47 Legea nr. 2/1966, "Buletinul Oficial", nr. 41, 1 iulie 1966.

48 Pe baza Institutului Pedagogic de trei ani care funcționa din 1949 la Timișoara cu o Facultate de Matematici și Fizică (devenită de patru ani din 1952-53 și completată de o secție serală, iar din 1957-58 cu o durată a studiilor de cinci ani), la care s-a adăugat, din 1956-57, o Facultate de Filologie cu durata studiilor de cinci ani și cu specializări în română, franceză, engleză, germană și rusă, iar din anul universitar 1959-60 facultățile pedagogice de trei ani de istorie-geografie, biologie, chimie, muzică, arte plastice, educație fizică a fost structurat Institutul Pedagogic de cinci ani cu facultățile de Matematici-Fizică și Filologie, organizat în septembrie 1962 ca Universitate (Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 999/27 septembrie 1962). Noua structură a constituit, alături de Institutul de Medicină și institutele tehnice și agronomice, unul dintre pilonii învățământului superior timișorean. Ulterior, prin adăugarea Facultății de Științe Economice nou creată, în anul universitar 1967-68, și prin alăturarea facultăților pedagogice de trei ani și după o perioadă de funcționare hibridă cu cicluri de învățământ de trei, patru, respectiv cinci ani, instituția a devenit, în 1968, o universitate cu o structură unitară (în 1970 avea 12 facultăți cu 20 de specializări). Instituția a trecut prin numeroase modificări, care au afectat mai ales științele umaniste (s-a renunțat treptat la discipline precum muzica, artele plastice, istoria, geografia, științele naturii, chimia – din 1974 –, iar studiul filologiei a fost restrâns, o serie de facultăți fiind transferate la alte structuri de învățământ superior), astfel că în 1989 Universitatea mai funcționa doar cu trei profile. A. Ș. Chiriac, Z. Simon, *op. cit.*, pp. 200-206.

49 Prin Hotărârea nr. 894 a Consiliului de Miniștri din 27 august 1965 ("Buletinul Oficial", partea I, nr. 2, 10 septembrie 1965, p. 16) era înființată, cu începere din anul academic 1966-67, Universitatea din Craiova, cu facultățile de Matematici, Chimie, Filologie, Științe Economice, Agricultură și Horticultură, urmând a se stabili aici și o facultate tehnică. La baza inițiativei a stat vechiul Institut agronomic, acesta încetându-și activitatea întrucât facultățile sale treceau în componența Universității, în vreme ce Institutul pedagogic de trei ani care funcționa la Craiova – cu facultăți de Matematici, Filologie și Chimie-Fizică – era la rândul său încorporat în noua structură, având acum facultățile de Istorie-Geografie și Științe Naturale. I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, p. 217-218; 50 *de ani de învățământ horticol la Craiova (1962-2012)*. *Volum aniversar*

Târgu Mureș – 1960, Brașov – 1960, Constanța – 1961⁵⁰, Bacău – 1961⁵¹, Baia Mare – 1961⁵², Pitești – 1962⁵³, Suceava – 1963, Oradea – 1963); Facultatea de Filologie și Istorie de la Sibiu – 1967⁵⁴. De asemenea, în anii 1965-71, în condițiile unei relative lipse de cadre în învățământ, mai ales în cel superior ca urmare a purificărilor succesive, sunt cooptați numeroși tineri valoroși și, în multe situații se face apel și la vechii profesioniști formați în anii interbelici, care sunt reintegrați⁵⁵. În plus, o tentativă de revenire la tradiția învățământului românesc o constituie Legea nr. 11/13 mai 1968, emisă în anii deschiderii controlate și care a rămas cea mai echilibrată dintre normele fundamentale după care a evoluat educația românească în anii regimului comunist⁵⁶. Necesitatea unei noi legi a învățământului a apărut pe fundalul scăderii calității pregătirii ca urmare a exceselor legii de inspi-

sar, coord. Aurel Popa, Marin Gheorghită, Ioan Godeanu, Craiova, Sitech, 2012, 414 p.

50 Institutul Pedagogic va deveni în 1977 în Institut de Învățământ Superior cu o singură facultate de învățământ tehnic și pedagogic (Decretul Consiliului de Stat nr. 209/1977), fiind transformat, în 1984, în Institut de subingineri (Decretul Consiliului de Stat nr. 213/1984), subordonat Institutului de Construcții din București.

51 Institutul pedagogic de aici avea secții de Științe Umaniste, Matematică și Științe Naturale, în 1964 alăturându-li-se facultățile de Istorie-Geografie și de Educație Fizică, iar în 1976 cea de Inginerie. În 1976 structura va fi organizată ca Institut de Învățământ Superior, transformată în 1984 în Institut de Subingineri, dependent de Institutul Politehnic din Iași.

52 Vasile Berinde, I. Coroian, Maria S. Pop, *55 de ani de învățământ superior matematic în Baia Mare*, Baia Mare, Cub Press 22, 2016, 270 p.

53 Institutul Pedagogic de trei ani de aici avea specializările pedagogice în Matematică, Fizică, Biologie, Chimie, Filologie și Educație Fizică și Sport. Vezi <https://www.upit.ro/ro/despre-universitate>, accesat la 13 octombrie 2020.

54 Înființată prin contribuția academicianului Ștefan Pascu ca secție a Universității clujene (vezi aprobarea fondării de către Ministrul Învățământului la 30 iunie 1967 și Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1322/12 iunie 1969). Facultății i se va alătura specializarea în limba și literatura engleză – din 1971 –, din același an existând la Sibiu și o a doua facultate, de Științe Economice și Administrative. Structurile vor fi organizate, în 1976, ca Institut de Învățământ Superior, alăturându-li-se specializări în Drept și Mecanică, iar în contextul orientării învățământului românesc din ultimul deceniu al regimului Ceaușescu înspre cultivarea prevalentă a științelor exacte și a celor tehnice, instituția va fi transformată, în 1984, în Institut de Subingineri, subordonat Institutului Politehnic din Cluj-Napoca. Vezi <https://www.ulbsibiu.ro/ro/despre/despre-ulbs/istoric/infiintarea-si-dezvoltarea/>, accesat la 13 octombrie 2020.

55 C. Vasile, *op. cit.*, pp. 495-499, 502.

56 „Buletinul Oficial”, partea I, nr. 62, 13 mai 1968, pp. 484-505; D. C. Giurescu, *Învățământul 1948-1989*, p. 586.

rație stalinistă din 1948 și a accelerării forțate a ritmului pregătirii profesionale. Principalele prevederi ale legii sunt astfel gratuitatea învățământului de toate gradele (art. VII), la care se adăuga gratuitatea manualelor școlare (art. LXIII) sau facilități de susținere materială precum bursele, cazările în cămine, masa la cantină, transportul sau posibilitatea de a beneficia de tabere de odihnă sau excursii (art. VIII, LXI-LXII, LXIV-LXVI, CLXXI-II-CLXXIV, CLXXVI, CLXXVIII), extinderea duratei învățământului obligatoriu de cultură generală de la 8 ani (câți erau prevăzuți până la legea din mai 1968) la 10 ani (art. VI) și începerea acestuia de la vârsta de 6 ani (art. XXVI), așa încât școala generală (învățământul obligatoriu de cultură generală) să poată fi încheiată la vârsta de 16 ani. Treptele de învățământ erau 6 (art. V): învățământul preșcolar, de la 3 la 6 ani (cu caracter facultativ) (art. XVII-XVIII); învățământul obligatoriu de cultură generală, de la 6 la 16 ani, clasele a IX-a și a X-a fiind în același timp și primii doi ani de liceu; învățământul liceal (de 4 ani în regim de zi și de 5 ani la seral sau fără frecvență, liceele fiind împărțite în două categorii – de cultură generală, respectiv de specialitate – la rândul lor cele de cultură generală având secții cu caracter real, respectiv umanist) (art. XXXII-XXXIII, XXXVIII); învățământul profesional și tehnic (școlile profesionale având o durată de 1-2 ani în condițiile creșterii duratei școlii generale – art. LXXIII, în timp ce școlile de maștri de doar 1 an la zi și 2 ani la seral – art. LXXXI); învățământul superior (unde se insista pe stabilirea unor centre de cercetare științifică care să reunească disponibilitățile de cercetare ale cadrelor didactice din universități și din institutele de învățământ superior – art. CLXXIX-CLXXXIV); învățământul postuniversitar (cu o durată de cel mult 12 luni – art. CXCIV-CXCIX – sistemul de învățământ postuniversitar fiind prevăzut încă din 1957 și organizat cu începere din anul academic 1958-59, inițial pentru pregătirea inginerilor economiști din rândul inginerilor «cu practică îndelungată în producție», studiile postuniversitare înlocuind formula anterioară a aspiranturii, de sorginte sovietică și care a funcționat în anii 1952-68, precum și titlul de candidat în științe⁵⁷). Legea reglementa și școala de specializare postliceală (de 1-2 ani) (art. LXXXIV-LXXXVIII) și, în plus, pune accent pe „cadrele intermediare”, între ingineri și tehnicieni sau maștri, organizând la nivelul învățământului superior secții de subingineri și de conductori arhitecți, „reluându-se una

57 A. F. Sora, *op. cit.*, p. 17.

dintre tradițiile valoroase ale învățământului” românesc, așa încât cu începere din 1969 vor fi înființate numeroase institute de subingineri, durata studiilor fiind de 2-3 ani (art. CXXII, CXXV)⁵⁸. În plus, legea consfințează statutul de instituții de învățământ superior pentru Institutele Pedagogice de 3 ani înființate pe parcursul anilor, 60 (art. CXXIII). Pentru studenții la seral era prevăzută obligativitatea de a lucra în domeniul specialității pe care o frecventau (art. CLI). Gradul de politizare și rolul învățământului în ideologizarea societății emerge însă din întreaga formulare a normei, de la referirile făcute în preambul la deciziile Congresului al IX-lea al P.C.R., la directivele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968, la afirmarea concepției materialist-dialectice despre natură și societate prin actul educativ, la subsumarea sa „construcției socialismului și comunismului” (art. I) și la prevederea expresă că educația era condusă, îndrumată și controlată de Ministerul Învățământului, „care realizează politica partidului și statului în domeniul învățământului” (art. XII), reprezentantul P.C.R. făcând obligatoriu parte din consiliile profesoriale ale facultăților și universităților țării (art. CXXIX, CXL)⁵⁹. Este reafirmat etatismul la nivelul învățământului și este subliniată separația statului de biserică, însă se permite confesiunilor, congregațiilor sau comunităților religioase să organizeze și să întrețină școli speciale, cu toate că doar pentru pregătirea personalului de cult. (art. III). De asemenea, se deschidea posibilitatea ca unele școli să utilizeze ca limbă de predare una dintre cele moderne „de largă circulație” (art. X), fiind organizate astfel licee cu predare integrală într-una dintre respectivele limbi, printre efectele legii numărându-se studierea aprofundată a cel puțin unei limbi străine (chiar din clasa a III-a), în timp ce din clasa a V-a era introdusă o a doua limbă străină, politica în domeniul educațional corespunzând relativei deschideri spre Occident a regimului. În plus, cetățenii străini puteau fi admiși în instituțiile de învățământ, pe baza aprobării Ministerului Învățământului, fără concurs de admitere și în afara planului de școlarizare (art. CCXXVII). Legea prevedea și asigurarea locurilor de muncă de către stat pentru absolvenții învățământului liceal de specialitate, a celui profesii-

58 Învățământul de subingineri se bucura de o paletă foarte largă de instituții care îl gestionau, dincolo de institutele propriu-zise, fiind organizat în politehnici, universități sau în marile întreprinderi, unde erau constituite secții serale (în anul 1975-76 existau nu mai puțin de 52 de secții serale de subingineri în cadrul marilor întreprinderi, secții ale unor instituții de învățământ superior). *Ibidem*, p. 38.

59 D. C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*, pp. 16-17.

onal, tehnic sau superior (art. XI), însă pentru absolvenții învățământului superior consfințea stagiul de 2-3 ani în specialitate, obligatoriu prin sistemul de repartizare (art. CLXIII). La nivelul învățământului superior, întregul aparat de conducere universitar (rector, prorectori decani) era numit de Ministerul Învățământului, pe termen de 4 ani, din rândul a 3 membri ai consiliului profesoral propuși de acesta, respectiv, în cazul prorectorilor, la propunerea rectorului (art. CXXXVI-CXXXVII, CXLVI), fiind în continuare menținute măsurile de anulare a autonomiei universitare.

La scurt timp însă, după adoptarea legii învățământului din 1968, regimul constata „deriva ideologică” a tineretului, mai ales cu prilejul Crăciunului anului 1968, așa că Nicolae Ceaușescu a insistat pentru înăsprirea măsurilor în domeniu și redobândirea deplină de către P.C.R. a frâielor controlului ideologic asupra tineretului⁶⁰. În plus, disfuncționalitățile în aplicarea legii învățământului din 1968 (oscilația cifrei de școlarizare la unele sectoare ale învățământului, creșterea procentului de abandon școlar după absolvirea clasei a VIII-a în paralel cu întârzierile în punerea în practică a deplinei generalizări a instruirii de 10 ani a copiilor și tinerilor) i-au diminuat mult efectul. Accentul pe politizare și noua politică de îndoctrinare ideologică demarată de regim la începutul anilor '70 a alterat rolul clasic, formativ al învățământului românesc, chiar dacă s-au făcut de către profesori și elevi eforturi pentru menținerea coerenței actului didactic, reușindu-se inclusiv obținerea de performanțe la olimpiadele școlare internaționale (în mod special în domeniul științelor exacte, situație corelată cu noua orientare a învățământului)⁶¹.

Începutul anilor 1970 este marcat și de înființarea sau precizarea unor structuri universitare. Institutele pedagogice vor fi redimensionate ca institute de învățământ superior, iar odată cu politica educațională care punea accent pe tehnicizare promovată de regimul Ceaușescu, vor fi convertite în mare parte în institute de subingineri. În 1971 este deschisă Universitatea din Brașov (prin reunirea Institutului Politehnic și a celui pedagogic), iar după câțiva ani, în 1974, cea din Galați, prin reunirea aceluiași instituții⁶². În februarie 1970, Universității din Craiova îi este adăugată

60 C. Vasile, *op. cit.*, pp. 500-501.

61 D. C. Rădulescu, *op. cit.*, p. 313; D. C. Giurescu, *Învățământul 1948-1989*, p. 590.

62 Decretul nr. 105/20 martie 1974. De menționat că la Galați funcționa, din 1948, Institutul de Îmbunătățiri Funciare, iar din 1951 un Institut Mecanico-Naval, care va fuziona, în anul 1953, cu Institutul Agronomic și cel de Pescuit și Piscicultură transfer-

o Facultate de Medicină, care și-a deschis porțile în octombrie același an⁶³. Începe să se pună un accent tot mai mare pe învățământul tehnic, anii,70 înregistrând preponderența absolută a liceelor industriale și agricole. La nivelul învățământului superior se remarcă înființarea Institutului de Subingineri din Pitești (1969) – care din 1974, reunind și specializările prevalent în științe ale Institutului Pedagogic de trei ani de acolo, a fost redenumit Institut de Învățământ Superior, subordonat apoi Politehnicii bucureștene⁶⁴ –, a Institutului de Subingineri din Baia Mare (1969) – la rândul său reunit în 1974 cu Institutul Pedagogic de acolo în formula Institutului de Învățământ Superior și revenit din 1984 la statutul de Institut de Subingineri, de acum patronat de Institutul Politehnic din Cluj⁶⁵, a Institutului de Subingineri din Hunedoara (1970), subordonat Institutului de Mine din Petroșani, apoi Politehnicii timișorene, a Institutului de Subingineri din Reșița (1971), coordonat de Politehnica din Timișoara⁶⁶, a Institutului de Subingineri din Arad (1972)⁶⁷, a Institutului de Marină Civilă din Constanța (1972)⁶⁸, a Institutului de Subingineri din Bistrița (1975, cu

ate aici, constituindu-se Institutul Tehnic din Galați. Ulterior, în 1955, acesta din urmă va fi comasat cu Institutul de Industrii Alimentare din București, Institutul Tehnic fiind transformat apoi, în 1957, în Institut Politehnic. În anul 1959 a fost înființat, la Galați, un Institut Pedagogic (în vreme ce Institutul de Îmbunătățiri Funciare este transferat la Iași), iar prin reunirea Institutului Politehnic și a celui Pedagogic a fost creată, în 1974, Universitatea din Galați. I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, pp. 218-222.

63 Date pe <http://www.umfcv.ro/en/history>, accesat la 13 octombrie 2020 și în *35 de ani de învățământ medical superior craiovean (1970-2005)*, ed. Tudorel Ciurea, Mihai Caragea, Craiova, Ed. Medicală Universitară Craiova, 2005, 442 p.

64 Vezi <https://www.upit.ro/ro/despre-universitate>, accesat la 13 octombrie 2020.

65 Decretul Consiliului de Stat nr. 147/5 iunie 1974 ("Buletinul Oficial", nr. 81, 14 iunie 1974) și Decretul Consiliului de Stat nr. 213/23 iunie 1984.

66 Institutul de Subingineri din Hunedoara a fost înființat pe baza Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 1272/1970. Prin Decretul Consiliului de Stat nr. 147/5 iunie 1974, Institutele de Subingineri din Hunedoara și Reșița sunt subordonate Institutului Politehnic "Traian Vuia" din Timișoara. "Buletinul Oficial", nr. 81, 14 iunie 1974. I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, p. 237. Vezi https://www.upt.ro/Informatii_cronologie_27_ro.html, accesat la 14 octombrie 2020.

67 Pe temă vezi volumele dedicate celor *25 de ani de învățământ tehnic superior arădean. Lucrările Sesiunii de comunicări științifice a Universității "Aurel Vlaicu"*, Arad, Ed. Universității "Aurel Vlaicu", 1997.

68 Înființat în conformitate cu Decretul Consiliului de Stat nr. 38/4 februarie 1972 și a Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 120/7 februarie 1972 (publicate în «Buletinul Oficial», nr. 18, 9 februarie 1972), a fost reunit, în august 1973, cu Școala Militară de

două specializări, Tehnologia Construcțiilor de Mașini și Exploatarea Mașinilor Unelte)⁶⁹. În anii 1974-77 o serie de Institute Pedagogice de trei ani – din Bacău, Constanța, Suceava, Oradea, Târgu Mureș, care se alătură celor amintite de la Pitești și Baia Mare –, dar și facultățile din Sibiu sunt transformate potrivit formulei Institutului de Învățământ Superior, fiind specializate în învățământ pedagogic și tehnic și prezentând atât profile de studiu cu durata de 4-6 ani, cât și linii de studii superioare cu durata de 3 ani la cursurile de zi și de 4 ani la cele serale⁷⁰.

În ceea ce privește învățământul pedagogic, în cadrul celui superior de scurtă durată, de trei ani, erau pregătiți profesorii care vor preda la clasele de gimnaziu, iar pentru a deveni profesor la liceu era solicitată deja absolvirea învățământului universitar, care avea durata normală de 4-6 ani⁷¹.

În ultimul deceniu al regimului Ceaușescu, prin Decretul Consiliului de Stat nr. 213/23 iunie 1984, o serie de institute de învățământ superior precum cel din Sibiu (cu profil umanist), cel din Bacău, cel din Constanța, din Suceava, din Baia Mare, Târgu Mureș sau Oradea sunt transformate în institute de subingineri etc.

Desființarea secțiilor pedagogice de la institutele de învățământ superior din țară, dincolo de consecințele negative pentru învățământul umanist, a avut și directă consecință a mai bune pregătiri a profesorilor de gimnaziu, care erau acum absolvenți ai învățământului universitar. Pe de altă parte, învățământul superior de scurtă durată s-a organizat, cu începere din anul universitar 1982-83, doar în formulă serală, deci de 4 ani, fiind deschis doar celor aflați în câmpul muncii⁷².

Ministerul Învățământului va fi condus, la începutul anilor <70, de

Ofițeri Activi de Marină (descendentă a vechii Școli a Flotei care funcționa din 1872 la Galați, structură care își avea sediul, de la începutul secolului XX, la Constanța, denumită «Mircea cel Bătrân» din 1969). Instituția rezultată a primit numele Institutul de Marină «Mircea cel Bătrân», fiind subordonat Ministerului Apărării Naționale (vezi și Decretul Consiliului de Stat nr. 502/9 august 1973, «Buletinul Oficial», nr. 140, 18 septembrie 1973). I. Petrescu, C. Anghelache, E. Gogu, M. G. Anghel, *op. cit.*, pp. 117-118, 238.

69 Date pe <https://bistrita.utcluj.ro/>, accesat la 14 octombrie 2020.

70 Vezi Decretul Consiliului de Stat nr. 209/12 iulie 1977 pentru modificarea anexelor nr. 1 și 2 la Decretul nr. 147/1974 privind nomenclatorul profilelor și specializărilor din învățământul superior, precum și instituțiile și facultățile din sistemul Ministerului Educației și Învățământului, «Buletinul Oficial», nr. 67, 12 iulie 1977.

71 A. F. Sora, *op. cit.*, p. 16.

72 *Ibidem*, p. 39.

Miron Constantinescu (august 1969 – noiembrie 1970) și Mircea Malița (noiembrie 1970 – noiembrie 1971), din 17 noiembrie 1971, în virtutea ideilor avansate de Nicolae Ceaușescu în iulie același an și care aveau în vedere o minirevoluție culturală, departamentul fiind reorganizat ca Minister al Educației și Învățământului, condus pe mai departe de Mircea Malița (până în octombrie 1972), apoi de Paul Niculescu-Mizil (octombrie 1972 – iunie 1976), respectiv de Suzana Gâdea (iunie 1976 – august 1979), Aneta Spornic (august 1979 – aprilie 1982) și Ion Teoreanu (aprilie 1982 – decembrie 1989). În siajul Tezelor din iulie 1971 apare proiectul ca elevii care urmau învățământul liceal sau sistemul «școlii generale» de 10 ani să fie obligatoriu introduși în producție (vor apărea modulele de practică în producție, ajunse, la finele anilor, 80, inclusiv în cadrul liceelor teoretice la o săptămână lunar pentru fiecare trimestru)⁷³. De asemenea, se propune „reînființarea școlilor politice de gazetari” pentru toate domeniile⁷⁴. Din 1974 învățământul liceal va fi organizat pe profile de studiu (real, umanist, industrial, economic, agricol și silvic, sanitar, pedagogic și de artă), treapta I de liceu (clasele IX-X) va fi generalizată (se interzicea includerea în producție a promoțiilor clasei a VIII-a a școlii generale din promoția anului 1974, aceștia urmând a fi cuprinși în anul I de liceu, cursuri de zi), însă pe de altă parte, o serie de licee real-umaniste vor fi transformate în licee industriale și agricole (13 la nivelul țării), celor din urmă alăturându-li-se un număr impresionant de 163 de licee nou înființate cu același specific⁷⁵. Noua orientare care se dădea învățământului românesc este reafirmată de Nicolae Ceaușescu în cadrul Congresului al XI-lea al P.C.R. din noiembrie 1974 (școala trebuia să asigure o pregătire unitară, pe parcursul celor 10 ani de învățământ obligatoriu, în domeniul culturii generale și, mai ales, profesionale, în concordanță cu solicitările economiei naționale, o prioritate fiind considerată, de aceea, sporirea numărului liceelor de specialitate, mai ales a celor industriale și agricole, care urmau să includă cel puțin 70% din

73 Nicolae Ceaușescu, *Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii* – 6 iulie 1971 –; *Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative* – 9 iulie 1971 –, București, Ed. Politică, 1971, p. 68 (problema precizată în Expunere).

74 *Ibidem*, p. 78 (la fel în Expunere).

75 Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 354/5 aprilie 1974, “Buletinul Oficial”, nr. 62, 16 aprilie 1974.

numărul total al elevilor)⁷⁶. Accentul pus pe pregătirea tehnică emergea și din estimările pentru cincinalul 1976-1980, liderul comunist indicând faptul că învățământul superior și postliceal urma să asigure în amintitul arc de timp pregătirea a 180.000-200.000 de cadre, dintre care «peste 80.000» (deci în jur de 45%) să beneficieze de o pregătire tehnică de specialitate⁷⁷.

Decretul Consiliului de Stat nr. 207 din iulie 1977 privind învățământul liceal – parte a unui set de măsuri privind învățământul românesc în anul școlar și universitar care avea să urmeze (vezi în acest sens și D.C.S. nr. 208/12 iulie 1977 privind organizarea și funcționarea învățământului profesional sau D.C.S. nr. 209/12 iulie 1977 privind profilurile și specializările din învățământul superior)⁷⁸ – și care prevedea expres că „dezvoltarea și perfecționarea învățământului liceal se înfăptuiesc în strânsă legătură cu producția, cu progresul științei și culturii” (art. II) și că liceele se organizează potrivit nevoii de pregătire a forței de muncă (art. III) stabilea structura pe profiluri strict circumscrise a instituțiilor de învățământ din domeniul (licee agroindustriale, economice și de drept administrativ, sanitare, de matematică-fizică sau matematică-informatică, de matematică-mecanică etc., de științe ale naturii, pedagogice, de filologie-istorie, respectiv de artă – art. XIII). Studiile liceale, cu o durată stabilită de 4 ani la zi și 5 la seral, erau subdivizate în două trepte (treapta I, clasele IX-X, respectiv a II-a, clasele XI-XII sau XI-XIII), excepție făcând profilurile pedagogic și coregrafic, admiterea în treapta a II-a la zi făcându-se prin concurs, în vreme ce treapta I era parte a învățământului obligatoriu de 10 ani. Instruirii practice îi era alocat un rol important, aceasta fiind prevăzută să se desfășoare în întreprinderi, ateliere școlare, laboratoare, pe loturi școlare sau pe terenurile întreprinderilor agricole de stat și cooperativelor agricole de producție, în stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, pe șantierele de construcții, în unități de învățământ, sanitare, comerciale și de servire a populației și urmând a fi efectuată în perioade compacte, eșalonate pe parcursul anului

76 Nicolae Ceaușescu, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale Partidului*. 25 noiembrie 1974, în N. Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Rapoarte, cuvântări, articole. Noiembrie 1974 – septembrie 1975*, vol. XI, București, Ed. Politică, 1975, p. 63.

77 *Ibidem*, p. 64.

78 Publicate în “Buletinul Oficial”, nr. 67, 12 iulie 1977.

școlar (art. XXV-XXXII)⁷⁹. În consecință, în anul școlar 1977-78, ponderea absolvenților liceelor industriale și de matematică-fizică va fi covârșitoare în raport cu a celor din liceele cu profiluri de factură umanistă sau chiar din sfera altor științe (dintr-un total de 250.654 de absolvenți ai liceelor, școlilor profesionale și postliceale din anul 1977-78, se înregistrau 101.667 absolvenți de licee industriale, 60.592 de absolvenți de școli profesionale și la locul de muncă, 34.048 de absolvenți ai liceelor de matematică-fizică și 11.190 de absolvenți ai școlilor postliceale tehnice, numărul absolvenților din toate celelalte profiluri fiind sub 10.000 pentru fiecare)⁸⁰.

Ca o altă consecință a Tezelor din iulie, la 3 octombrie 1971, prin hotărârea Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. este reorganizată Academia pentru învățământ social-politic și perfecționarea cadrelor de conducere „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.C.R. – vechea Școală superioară de Partid omonimă, care din 1966 a purtat denumirea de Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”, structurată pe trei facultăți (Filosofie și Științe politice; Economie; Istoria mișcării muncitorești), cu o durată a studiilor de 4 ani cu frecvență și 5 la fără frecvență –, minirevoluția culturală solicitând noi valențe ale muncii ideologice. În octombrie 1971 sunt înființate în cadrul Academiei două institute: Institutul central de pregătire a cadrelor de conducere din economie și administrația de stat, având durata școlarizării de doi ani, ulterior întinderea cursurilor institutului fiind redusă la 16 luni, apoi la un an; respectiv Institutul pentru pregătirea cadrelor în problemele conducerii social-politice, cu durata studiilor de patru ani, absolvenții acestuia obținând, în momentul promovării examenului de stat, diplome echivalente cu cele eliberate de instituțiile de învățământ superior de stat. La nivelul învățământului, sociologia a încetat să mai fie disciplină universitară în ultimii ani ai regimului comunist, fiind predată controlat doar la Academia „Ștefan Gheorghiu”⁸¹.

Legea educației și învățământului din 1978 (denumirea de educație făcând de fapt referire la educarea comunistă a tineretului) reafirma – în contextul unei ideologizări accentuate a actului educativ – ca obiective ale

79 Decretul Consiliului de Stat nr. 207/12 iulie 1977 privind organizarea și funcționarea învățământului liceal, „Buletinul Oficial”, nr. 67, 12 iulie 1977.

80 *Anuarul Statistic al R.S.R. 1980*, București, Direcția Generală de Statistică, Combinatul Poligrafic București, 1980, p. 548-549; D. C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*, p. 18.

81 N. Ionescu-Gură, *op. cit.*, pp. 49-50.

învățământului „pregătirea multilaterală a cadrelor necesare tuturor domeniilor de activitate, în strânsă legătură cu cerințele producției de bunuri materiale și spirituale”, în sensul „umanismului socialist”, la baza sistemului educațional fiind așezate „principiul politehnizării, îmbinarea strânsa a muncii, învățământului și cercetării”, „asigurarea policalificării, a posibilității de a trece de la o specialitate sau activitate la alta” în virtutea obiectivului care era „dezvoltarea multilaterală a personalității umane”, dar și grabnica „încadrare în producție” a tineretului școlar și universitar, pentru aplicarea programului P.C.R. în domeniu fiind organizat Congresul Educației și Învățământului⁸². Politizarea tot mai intensă a actului educațional era indicată și de prevederea conform căreia, alături de Ministerul Educației și Învățământului, o altă instituție, Consiliul Superior al Educației și Învățământului (C.S.E.I.) va fi responsabil pentru aplicarea politicii P.C.R. în domeniu (art. XVIII, CLXVIII-CLXXI, CLXXVI-CLXXVII). Amintita instituție va fi organizată în 1980, fiind prevăzute și ramificațiile sale teritoriale (consilii ale educației și învățământului județene, respectiv al municipiului București), C.S.E.I.-ul aflându-se în directă subordonare a C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri al R.S.R., controlând inclusiv activitatea Ministerului Educației și Învățământului. Format dintr-un număr de 211 membri, C.S.E.I.-ul era condus de un președinte, care era un activist de partid și căruia îi era subordonat ministrul Educației și Învățământului în calitate de prim-vicepreședinte, era coordonat de un comitet de conducere, care numea și Colegiul central de disciplină al personalului didactic din învățământ, hotărârile adoptate de C.S.E.I. fiind obligatorii pentru Ministerul Educației și Învățământului (președinte al C.S.E.I.-ului a fost Ștefan Voitec, în anii 1980-82). Pe de altă parte, activitatea curentă a C.S.E.I.-ului era direcționată de un birou executiv al cărui președinte era ministrul Educației și Învățământului, însă componența atât a C.S.E.I.-ului, a comitetului său de conducere și a biroului executiv al acestuia se aproba prin decret prezidențial pe o perioadă de 5 ani, dovadă a centralismului și controlului nemijlocit stabilite de regimul de dictatură personală ceaușist⁸³.

O serie de prevederi din Legea învățământului din 1968 erau men-

82 Vezi Legea educației și învățământului nr. 28/21 decembrie 1978 emanată de M.A.N., „Buletinul Oficial”, nr. 113, 26 decembrie 1978.

83 Decretul Consiliului de Stat nr. 150/5 mai 1980, „Buletinul Oficial”, nr. 37, 7 mai 1980.

ținute în normativa din 1978 (caracterul de stat al învățământului, obligatoriu pe o perioadă de 10 ani – pentru mai buna cuprindere a populației școlare Legea educației din 1978 stipulând funcționarea în fiecare comună sau oraș a cel puțin câte unei școli cu clasele I-X –, gratuitatea tuturor formelor de învățământ, a manualelor până la nivelul învățământului superior, obligativitatea studierii a două limbi străine în învățământul gimnazial și liceal, asigurarea locului de muncă după studii etc.). Treptele de învățământ prevăzute de noua lege erau 8: învățământul preșcolar, primar (clasele I-IV), gimnazial (clasele V-VIII), liceal (organizat pe două trepte, treapta I – clasele IX-X – și a II-a – clasele XI—XII), profesional și de maiștri, respectiv superior, la care se adăugau cursurile de calificare și „învățământul agrozootehnic de masă” (coordonat de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și care avea în vedere totalitatea țăranilor implicați în activitățile în domeniu în sensul lărgirii și modernizării cunoștințelor acestora, art. LXXXII-LXXXVI) și «perfecționarea pregătirii profesionale a personalului muncitor» (art. VII, XXIII), precum și învățământul postuniversitar, doctoratul (la stabilirea cifrelor de școlarizare pentru acesta trebuind să-și dea avizul și Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, care funcționa din 1973⁸⁴ pe structura Consiliului Național al Cercetării Științifice – organism înființat la 23 decembrie 1965⁸⁵ – și care va fi reorganizat în 1980, în fruntea instituției fiind plasată Elena Ceaușescu⁸⁶). Se punea accent pe învățământul tehnic și pe științele exacte (matematica, fizica, biologia, chimia), din sfera umanistă fiind necesară cunoașterea în primul rând a „istoriei și culturii patriei”, în virtutea principiilor naționalismului comunist (art. X, XXXV, CXIII), dar și a istoriei și geografiei universale (art. CXII). În contrapondere, disponibilitățile particulare către științele umaniste puteau fi cultivate în învățământul primar și gimnazial prin organizarea unor clase sau grupe „cu program suplimentar de muzică, arte plastice și coregrafie” (art. XXIX). O altă cerință fundamentală era „integrarea învățământului cu producția, cercetarea științifică și proiectarea” (art. XI).

84 Decretul Consiliului de Stat nr. 275/1973 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, „Buletinul Oficial”, nr. 69, 15 mai 1973.

85 Legea privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național al Cercetării Științifice nr. 2/1965, „Buletinul Oficial”, nr. 21, 23 decembrie 1965, precum și Decretul Consiliului de Stat nr. 542/29 iulie 1969 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național al Cercetării Științifice, „Buletinul Oficial”, nr. 81, 29 iulie 1969.

86 Decretul Consiliului de Stat nr. 60/1980, „Buletinul Oficial”, nr. 20, 8 martie 1980.

Astfel, spre deosebire de Legea din 1968, Legea educației din 1978 prevedea obligativitatea absolventului treptei I, respectiv a treptei a II-a de liceu, care nu își mai continua pregătirea, să efectueze un stagiul de practicant în producție de 6-12 luni, respectiv de 6-18 luni, prevederea anterior referitoare doar la absolvenții școlilor profesionale fiind extinsă la întregul corp al tinerilor care încheiau pregătirea liceală (art. XLVI). Un capitol important al legii era dedicat educației fizice – în condițiile performanțelor obținute de sportul românesc în 1976 – precizându-se că activitatea de educație fizică este organizată în mod obligatoriu în învățământul de toate gradele, stipulându-se prevederi atât pentru sportul „de masă” cât și pentru cel de performanță (art. CXXXIV-CXXXVII). Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice în învățământ erau declarate ca având un caracter deschis, însă urma precizarea că la acestea se putea prezenta „orice persoană care are o temeinică pregătire [...] politico-ideologică [și] militează pentru traducerea în practică a politicii partidului” (art. CXXXIX). Oricum ascensiunile în învățământul superior au fost blocate în ultimul deceniu de comunism, în mod special pentru posturile de conferențiar și profesor universitar. Centralismul actului educațional era evidențiat și de organizarea unor consilii de coordonare a directorilor unităților de învățământ din localitățile unde funcționau astfel de instituții, respectiv de consiliul rectorilor din centrele universitare (art. CLXXX-CLXXXI).

În plus, pentru un control mai strâns al învățământului este organizat, în decembrie 1985, cu ocazia primului Congres al Științei și Învățământului desfășurat la București în zilele de 28-29 noiembrie 1985, un nou organism, Consiliul Național al Științei și Învățământului, condus tot de Elena Ceaușescu⁸⁷.

Consecință a noilor reglementări în domeniul învățământului, în

87 Decretul Consiliului de Stat nr. 439/31 decembrie 1985 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național al Științei și Învățământului (C.N.S.I.) și a consiliilor științei și învățământului județene și al municipiului București. Vezi date despre componența C.N.S.I.-ului și a comitetului său de conducere, despre primul Congres al Științei și Învățământului, despre componența consiliilor științei și învățământului județene și a celor pe discipline, despre Plenarele C.N.S.I. din 30 octombrie 1986, 17-18 noiembrie 1987, 29 noiembrie 1988 și proiectul plenarei C.N.S.I. din 1989 în Arhivele Naționale ale României, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român. Secția Propagandă și Agitație, nr. inventar 3291, a. 1985, nr. 6, 41-43; a. 1986, nr. 22, 30, 70; a. 1987, nr. 82-83, 101; a. 1988, nr. 51, 61-65; a. 1989, nr. 168.

anul școlar 1985-86, dintr-un număr de peste 361.000 de absolvenți ai liceelor și școlilor profesionale, un număr covârșitor de peste 184.000 proveneau din liceele industriale, agroindustriale și silvice și un număr de peste 150.000 de pe băncile școlilor profesionale și de ucenici, restul elevilor care au terminat celelalte instituții de învățământ secundar specializate pe profiluri diferite reprezentând sub 10% din totalul absolvenților⁸⁸. Pe de altă parte, legea învățământului din 1978 nu a contribuit la creșterea numărului studenților în universitățile românești în anii,80⁸⁹. În plus, în anii,80 procesul de învățământ era vizibil stânjenit de aplicarea modulelor de practică în producție în licee, care duceau la supraaglomerarea programei în săptămânile rămase disponibile, de practica agricolă din fiecare toamnă – pe care se punea un accent sporit –, de diferitele inițiative de „voluntariat” obligatoriu (planul lunar de colectare a materialelor reciclabile cunoscut sub denumirea de cei „3 R” – recuperare, refolosire, reciclare), de criza economică din perioada respectivă indusă de politica regimului de dictatură.

O privire de ansamblu asupra evoluției învățământului din România comunistă indică faptul că, pe de o parte, procesul alfabetizării populației neștiutoare de carte (care se ridica în 1930 la 43% din totalul locuitorilor țării cu vârsta peste 7 ani) a fost încheiat, fiind totodată cuprinși în sistemul învățământului gimnazial un număr sporit de elevi (marea parte a populației școlare a primit instruirea de 8 ani, respectiv de 10 ani). Populația școlară se ridica, la finele anilor 80, la un procent de 24,5% din totalul populației țării, față de 12,7 % cât se afla pe băncile instituțiilor de învățământ la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Cifrele indică un real progres la nivelul învățământului liceal (frecventat de 1.396.000 de persoane în anul școlar 1989-90, față de 59.697 de înscriși în 1944-45), în vreme ce la nivelul învățământului superior numărul studenților crește doar de patru ori în ultimul an de comunism în raport cu acela de la sfârșitul războiului, trebuind aici să se țină seama și de sporul demografic (care a înregistrat un crescendo, de la 15,8 milioane de locuitori în anul 1948, la instaurarea noului regim de inspirație sovietică, la 17,5 milioane în 1956, la 19,1 milioane în 1966, ulterior, în conformitate cu periodicitatea recensămintelor, la 21,5 în 1977 pentru a atinge 22,8 milioane de locuitori în anul

88 *Anuarul Statistic al R.S.R.*, 1987, București, Direcția Centrală de Statistică, Combinatul Poligrafic București, 1987, p. 84; D. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 19.

89 C. Vasile, *op. cit.*, p. 501.

1992)⁹⁰. În evoluția învățământului românesc, din perspectiva cifrelor de școlarizare, al cuprinderii populației în sistemul educațional și al resurselor alocate domeniului pot fi distinse două perioade: cea a anilor 1950-80 (când, pe baza sporirii constante a fondurilor atribuite procesului educațional și a efectivelor corpului profesoral, s-a realizat augmentarea progresivă a cifrelor de școlarizare la toate nivelurile de învățământ, în paralel cu eradicarea analfabetismului), respectiv ultimul deceniu de comunism (când, pe fondul orientării tot mai accentuat politice a învățământului, a direcționării sale spre științele exacte, cu diminuarea rolului său de factor formator de cultură generală, care s-a produs în paralel cu scăderea – în contextul crizei economice – a resurselor alocate, a fost redus accesul la învățământul superior, a diminuat numărul cadrelor universitare de prim rang, intrând pe o pantă descrescătoare, la nivelul forței de muncă, și populația ocupată din ramurile învățământului, culturii și artei⁹¹, chiar dacă proiectele cincinale anvizajau generalizarea instruirii de 12 ani acordată tineretului)⁹².

90 *Anuarul Statistic al R.S.R., 1977*, București, Direcția Centrală de Statistică, Combinatul Poligrafic București, 1977, pp. 44-45; *Anuarul Statistic al României 2019. Romanian Statistical Yearbook*, București, Institutul Național de Statistică, 2020, pp. 52-55; D. C. Giurescu, *Învățământul 1948-1989*, pp. 589-591.

91 Dacă în 1950 procentul populației ocupate în învățământ, cultură și artă era de 2,3% din totalul populației ocupate, în 1960 de 2,7%, în 1970 de 3,7% și în 1980 de 4,2%, acesta se va situa pe o pantă descendentă în ultimul deceniu de comunism, fiind de 3,9% în 1985 și de 3,5% în 1989. *Anuarul Statistic al României 1990*, București, Comisia Națională Pentru Statistică, 1990, p. 102-103; D. C. Rădulescu, *op. cit.*, pp. 314-318.

92 Vezi Proiect de program, privind asigurarea forței de muncă, dezvoltarea învățământului și perfecționarea continuă a pregătirii cadrelor în anul 1989; măsuri pentru generalizarea învățământului de 12 ani, perfecționarea conținutului învățământului de toate gradele, ridicarea nivelului de pregătire politico – educativă și de cultură generală a elevilor și studenților (noiembrie 1988) în Arhivele Naționale ale României, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român. Secția Propagandă și Agitație, nr. inventar 3291, a. 1988, nr. 62. Programul directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R. stabilea pentru cincinalul 1991-1995 generalizarea școlii de 12 ani, peste 90% din elevi urmând a fi integrați în licee industriale, agroindustriale, silvice și economice, estimându-se pregătirea a peste 2 milioane de persoane pentru activitatea minieră și petrolieră, industria constructoare de mașini, metalurgie, chimie, industria materialelor de construcții, agricultură, precum și includerea în programele de reciclare a peste 3,2 milioane de persoane anual. *Programul-directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991-1995 și orientările de perspectivă până în anii 2000-2010*, București, Editura Politică, 1989, p. 30; D. C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*, p. 21.

Bibliografie

- *160 de ani de istorie petrolieră în România, 50 de ani de învățământ superior la Ploiești. 1967-2017*, coord. Mihail Minescu, Diana Luciana Cursaru, Mihai Adrian Albulescu, Ionela Neagu, Ploiești, Ed. Universității de Petrol-Gaze din Ploiești, 2017.
- *1944-2014. Universitatea de Vest din Timișoara, 70 de ani de excelență în educație*, coord. Otilia Hedeșan, ed. Oana Doboși, Alina Radu, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2014.
- BERINDE, Vasile; Coroian, I.; Pop, Maria S., *55 de ani de învățământ superior matematic în Baia Mare*, Baia Mare, Cub Press 22, 2016.
- DOBOȘ, Dănuț, *Reforma învățământului. Decretul 175/1948*, „Arhivele Totalitarismului. Totalitarianism Archives”, a. III, 1995, nr. 3.
- *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948-1968)*, coord. Bogdan Murgescu, Marius Cazan, București, Ed. Universității din București, 2013.
- MANOLEA, Gheorghe, *65 de ani de învățământ superior electrotehnic la Craiova. 1951-1966*, vol. I, Craiova, Ed. Alma, 2016.
- MORARU, Alexandru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj-Napoca: schiță istorică [90 de ani de la întemeierea Universității Românești din Cluj, 1919-2009]*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009.
- MUNTEANU, Ioan; Munteanu, Rodica, *Universitatea de Vest din Timișoara*, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2004.
- PETRESCU, Iordan; Anghelache, Constantin; Gogu, Emilia; Anghel, Mădălina Gabriela, *Geneza și evoluția învățământului superior din România în date statistice*, București, Ed. Economică, 2018.
- PUȘCAȘ, Vasile; Turcuș, Veronica; Turcuș, Șerban, *Leadership academic clujean (1919-2019)*, prefață de Marius Bojiță, studiu introductiv și notă asupra ediției de Vasile Pușcaș, Cluj-Napoca, Ed. Școala Ardeleană, 2019.
- RĂDULESCU, Dan Constantin, *Învățământul românesc 1948-1989 – între derivă și recuperare instituțional-funcțională*, „Calitatea vieții”, XVII, 2006, nr. 3-4.
- *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Ed. Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012.

- *Universitatea din Craiova. Monografie. 1947-2007*, coord. Ion Vladimirescu, Dumitru Otovescu, Craiova, Ed. Universitaria-Ed. Beladi, 2007.
- VASILE, Cristian, *Towards a New Law on Education: Some Reflections Regarding the Communist Educational Policies unde the Ceaușescu Regime*, „Revista istorică”, tom XXV, 2014, nr. 5–6.